

Bu sayımızda

**Heydər Əliyev Fondunun
uşaqlara növbəti
töhfəsi**

→səh.2

**Pilot peşə ixtisasları
üzrə yay proqramları
davam edir**

→səh.2

**Əbədiyyət üfqlərində
doğan bir günəş**

→səh.6

**Süni intellektli
robotlar ahıl insanlara
kömək edirlər**

→səh.7

Məktəbə hazırsanmı?

Beş yaşlı uşaqların 90 faizi
məktəbhazırlıq qruplarına cəlb olunacaq

Bu il 120 minə yaxın beş yaşlının məktəbə cəlb olunacağı gözlənilir. Özü də, sadəcə paytaxtda deyil, ən ucqar kənddə belə 2014-cü il təvəllüdü uşaqlar məktəbə gedəcəklər. Bütün 5 yaşlının 90 faizinin məktəbhazırlıq qruplarına cəlb olunması üçün dövlət tərəfindən hər cür imkan yaradılıb. Odur ki, məktəbhazırlıq təhsili ölkədəki bu yaşda olan bütün uşaqların 90 faizini əhatə edəcək.

2019-2020-ci dərs ilində dövlət ümumtəhsil məktəblərində məktəbhazırlıq qruplarının təşkili ilə bağlı qərarda məktəbə gedəcək 5 yaşlı uşaqların sayının proqnozlaşdırılması, IV sinifdə dərs deyən müəllimlərin seçilməsi və məktəbhazırlıq siniflərinin onlara həvalə olunması, həmin müəllimlərlə təlimlərin keçirilməsi və bir sıra başqa məsələlərin həlli üçün zəruri tapşırıqlar verilib. Həmin tapşırıqlara uyğun olaraq müvafiq addımlar atılıb.

Beləliklə, ümumi hesablamalara görə, 5432 qrupda məktəbhazırlıq təlimi keçiləcək. Kənd məktəblərində məktəbhazırlıq qruplarında uşaqların sayı minimum 10 nəfər, şəhərdə 15 nəfər, maksimum isə 30 nəfər nəzərdə tutulub. Uşaqlar burada oyunlar oynayacaq, şəkil çəkəcək, rəqəmlərlə tanış olacaq, hərfərin çap şəklini öyrənəcəklər.

→Ardı səh.3

STEM peşələr dünyanı dəyişəcək

XXI əsrin əvvəllərindən bütün dünyada müəllimlər uşaqlara tədrisdə fənlərarası əlaqələri görməyə və onları təcürəbədə tətbiq etməyə imkan verəcək yeni yanaşmanın hazırlanması barədə düşünməyə başladılar. Yapon mənşəli amerikalı fizik-nəzəriyyəçi və elmi-populyar kitabların müəllifi, professor Mitio Kaku hesab edir ki, uşaqları XXI əsrdə lazım olan yeni bacarıqlarla təmin edə biləcək fərqli təhsil sistemi lazımdır. Professor M.Kakunun sözlərinə görə, tezliklə kreativlik, tənqidi düşüncə və innovasiyalara canatma uşaqlar üçün ən vacib bacarıqlar olacaqdır. Bu bacarıqları isə müasir dünya təhsilində başlıca trend olan STEM təmin edir.

Digər tərəfdən, müasir əmək bazarı və gələcəkdə lazım olacaq peşələrin coğrafiyası sürətlə dəyişir. İndi gənclərə ixtisas seçərkən təkə şəxsi mülahizələri deyil, həm də mütəxəssislərin tələbatını, onların işinin aktuallığını, özünü peşəkar reallaşdırma imkanlarını rəhbər tutmaq lazımdır. Bu baxımdan, STEM peşələrin, demək olar ki, rəqibləri yoxdur. STEM peşələri gələcəyi müəyyənləşdirəcək peşələrdir. Yaxın onilliklərdə dünyanın necə olacağını məhz onlar müəyyən edəcək. Sosioloji tədqiqatlar isə STEM mütəxəssislərinin çatışmazlığını göstərir. Ekspertlərin qiymətləndirməsinə görə, bu ixtisaslar üzrə iş yerlərinin sayı 2022-ci illərə qədər 9 milyona çatacaq.

Nədir STEM?

STEM - təhsil özündə elm, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat kimi elmləri ehtiva edir. STEM konsepsiyası bir-biri ilə qırılmaz şəkildə bağlı olan geniş fənlər dairəsini birləşdirir: riyaziyyat, fizika, kimya, biologiya, astronomiya və s. Onların hər birində, eləcə də mühəndislik, robot-texnika və digər tətbiqi fənlərdə dərin biliklər elmlərin qovuşduğunda yeni texnologiyaları inkişaf etdirməyə, proqram təminatı yaratmağa, dünyamızı irəli aparın mürəkkəb qurğular qurmağa imkan verir.

STEM ixtisaslarının dairəsi çox genişdir və hər il artır. Bu, əmək bazarında ən çox tələb olunan mütəxəssislərdən biri-

dir. Onlar yüksək əməkhaqqı alırlar. Maraqlı layihələr, geniş ünsiyyət, qrant və ya mükafat qazanmaq imkanı, işin sosial əhəmiyyəti - STEM peşələrinin lehinə seçim etmənin əsas arqumentləridir.

STEM ixtisasların siyahısı

STEM-təhsilin nüvəsində iqtisadiyyatın, bütövlükdə cəmiyyətin tələb etdiyi yeni düşüncəyə sahib olan mütəxəssislər durur. STEM mütəxəssisi hibrid bacarıqlar və ya 4K (kommunikasiya, kollaborasiya, kreativlik və tənqidi düşüncə) adı almış bir sıra səlahiyyətlərə sahib mütəxəssis kimi xarakterizə etmək olar.

→Ardı səh.5

İctimai Şuraya namizədlərin qeydiyyatı başla çatıb

Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şuraya üzvlüyə namizədlər və seçici qismində çıxış edəcək vətəndaş cəmiyyəti institutları təmsilçilərinin iyulun 22-dən başlayan qeydiyyat prosesi yekunlaşıb.

İctimai Şuraya namizədləri və seçici qismində iştirakla bağlı Təhsil Nazirliyinə (elektron qaydada və ya Vətəndaşların Qəbulu Mərkəzinə) 125-dən çox müraciət daxil olub. Həmin müraciətlər Təhsil Nazirliyinin və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının nümayəndələrindən təşkil olunmuş Seçki Komissiyası tərəfindən yoxlanılıb. Sənədləri qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş tələblərə uyğun olan 44 seçici və 34 namizəd rəsmi qeydiyyata alınıb.

İctimai Şuraya seçkilərin keçirilmə tarixi və yeri barədə yaxın günlərdə məlumat verəcək.

Qeyd edək ki, Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şura Təhsil naziri Ceyhun Bayramovun 11 iyul 2019-cu il tarixli əmrinə əsasən yaradılıb. Şura təhsil sahəsində müxtəlif məsələlərin müzakirəsi üçün məsləhətləşmələr təşkil etmək, təhsil sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı Nazirliyə təkliflər vermək və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər hüquqlara malik olan məşvərətçi qurum olacaq.

Peşəkar və səriştəli namizədlər seçiləcək

Avqustun 28-də dövlət ümumi təhsil müəssisələrinə direktor vəzifəsinə işə qəbul üzrə müsabiqənin növbəti rayonlardan olan namizədlər üçün müsahibə mərhələsinə başlanılıb. Bu mərhələdə Cəlilabad, Quba, Şamaxı, Lənkəran və İmişli rayonları üzrə direktorların işə qəbulu müsabiqəsinin test imtahanı mərhələsində müvafiq keçid balını toplamış 114 namizədin iştirakı nəzərdə tutulur.

Ən çox vakansiya olan rayonlar üzrə

Məlumat üçün qeyd edək ki, dövlət ümumi təhsil müəssisələrinə direktor vəzifəsinə işə qəbul üzrə müsabiqəyə bu ilin iyulunda start verilib. Həmin ayın 13-19-da elektron sənəd qəbuluna başlanılıb. Direktor olmaq istəyən 3403 namizəd Təhsil Nazirliyinə elektron qaydada müraciət edib. Bu prosesdə iştirak edən namizədlərdən 2273 nəfəri elektron ödəməni təsdiqləyib. Avqustun 2-də keçirilmiş direktorların işə qəbulu müsabiqəsinin test mərhələsində 1643 namizəd iştirak edib. Direktorların işə qəbulu müsabiqəsinin test imtahanı mərhələsində 800 nəfərə yaxın namizəd müvafiq keçid balını toplayıb. Müsabiqəyə 472 vakant yer çıxarılıb.

Test imtahanı mərhələsində uğur qazananlar ötən həftədən başlayaraq müsahibəedirlər. Avqustun 21-23 tarixlərində Ağdam, Ağdaş, Gədəbəy, Goranboy, Laçın və Lerik rayonları üzrə, bu həftə isə Cəlilabad, Quba, Şamaxı, Lənkəran və İmişli rayonları üzrə direktorların işə qəbulu müsabiqəsinin müsahibə mərhələsi keçirilib. 150-yə yaxın namizəd ötən həftə, 114 namizəd isə bu həftə müsahibədən keçirilib.

→Ardı səh.4

Yeni nəsillər üçün 4 bacarıq

Tənqidi düşüncə, kommunikasiya, əməkdaşlıq və yaradıcılıq

"Təhsilin konveyer nəzəriyyəsi bizə sənaye inqilabından qalıb. Şəhərdə beton və şüşədən ibarət bina yerləşir, içində parta və stullarla dolu otaqlar. Zəng çalan kimi siz və sizin kimi otuz nəfər bu otaqlardan birinə daxil olursunuz. Hər saatdan bir bu otağa böyük gəlir və sizə nələrisə danışır gedirlər. Onlara bunun üçün dövlət əməkhaqqı verir. Biri Yer kürəsinin formasından danışır, digəri keçmişdən, üçüncüsü isə bədənlərimizin quruluşundan. Bu sistemi lağa qoymaq çox asandır. Əksəriyyət razılaşar ki, onun bizə indiyədək çox şey ver-

məsine baxmayaraq, hazırda nələrisə öyrətməyə təqəti yoxdur. Ancaq problem də budur ki, biz indiyədək həmin sistemə hansısa bir alternativ yaratma bilməmişik. Bizə elə bir çevik təhsil sistemi lazımdır ki, onu Kaliforniyanın varlı şəhərlərində də, Meksikanın kənd rayonlarında da tətbiq etmək mümkün olsun". Bu sətirlər dünyaca məşhur tarixçi Yuval Noy Hararinin sonuncu - "XXI əsr üçün 21 dərs" kitabındadır. "Sapiens" və "Homo deus" kitablarından sonra Harari bəşəriyyəti gələcəkdə nələrin gözlədiyinə dair proqnozlardan

ibarət üçüncü əsərini yazıb. Yeni texnologiyalar və süni intellektə əsaslanan dünyada ona adekvat təhsil olmalıdır, ancaq təəssüf ki, biz bu istiqamətdə yeni nəyəsə nail ola bilməmişik.

Keçmiş bitib, gələcək başlamayıb

"Meksika, Hindistan və ya Alabamanın mənəvi cəhətdən köhnəlik məktəblərindən birində oxuyan 15 yaşlı gənccə nə məsləhət verə bilərəm? Böyüklərə çox da arxayın olmayın. Onların əksəriyyəti sizin yaxşılığınızı istəyir, ancaq yeni dünyanı dərk edə bilmirlər. Əvvəllər özümüzü böyüklərə oxşatmağımızda təhlükəli heç nə yox

→Ardı səh.4

Yeniyyətlərin Avropa İnformatika Olimpiadasının (EJOI 2019) medalçısı

ƏZİZ HÜSEYNOV

Gümüş medal

Avropa İnformatika Olimpiadasından gümüş medal

"Dünya məktəbi"nin X sinif
şagirdi bu uğura imza atıb

Səh.4

"Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 sentyabr tarixli 156 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, "Dövlət rüsumu haqqında" və "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2019-cu il 27 iyun tarixli 1620-VQD nömrəli Qanununun tətbiqi ilə əlaqədar qərara alıram:

"Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 sentyabr tarixli 156 nömrəli Fərmanında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009, № 9, maddə 685; 2012, № 3, maddə 197, № 4, maddə 289, № 6, maddə 532; 2016, № 1, maddə 76, № 11, maddələr 1804, 1828, № 12, maddə 2086; 2017, № 7, maddə 1360, № 10, maddə 1800, № 12 (1 kitab), maddə 2313; 2018, № 2, maddə 216, № 12 (1 kitab), maddə 2545; 2019, № 3, maddələr 403, 405, №5, maddə 847; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 19 iyul tarixli 782 nömrəli Fərmanı) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

- 2.3-cü bəndə "29.0.6-cı" sözlərindən sonra "29.0.11-ci ("Təhsil Mərkəzləşdirilmiş İnformasiya Sistemi" dövlət elektron məlumat sisteminin yaradılması və ondan istifadənin təmin edilməsi üzrə)" sözləri əlavə edilsin.
- 2.4-cü bəndə "29.0.11-ci" sözlərindən sonra ("Tələbə-məzun" və "Şagird-məzun" dövlət elektron məlumat sisteminin yaradılması və onlardan istifadənin təmin edilməsi üzrə)" sözləri əlavə edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 26 avqust 2019-cu il

Müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqədə əlavə yerləşdirmə

Ruhியə DAŞSALAHLI

2019-2020-ci tədris ili üzrə müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqənin əsas mərhələsi yekunlaşıb. Açıqlanan nəticəyə görə, Azərbaycanda 3000-ə qədər namizəd daimi əsaslarla işə qəbul edilib.

Əsas mərhələ yekunlaşıb

Məlumat üçün qeyd edək ki, bu il müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqəyə 54 min nəfər müraciət etmişdi. Ərizəsi təsdiq olunan 52 min nəfərdən 48 min nəfəri test imtahanlarına dəvət almışdı. İyulun 8-24-də keçirilən ikinci - test imtahanı mərhələsində 41 mindən artıq namizəd iştirak edib. Bütün fənn və bütün regionlar üzrə 7310 vakant yer üçün 3728 namizəd müsahibəyə çağırıldı da, həmin mərhələdə namizədlərin 3180-i iştirak edib. Nəticələrə əsasən, 3000-ə qədər namizəd müsahibədən uğurla keçməsi barədə bildirişlər göndərilib və bununla da müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqə başa çatıb.

4000 yer üçün əlavə yerləşdirmə

Ötən ildən tətbiq edilən qaydalara görə, əsas mərhələnin nəticələrinin elan olunmasından sonra əlavə yerləşdirməyə start verilib. Bu məqsədlə avqustun 28-29-da vakansiya seçimi aparılıb. Vakansiya seçiminə birinci vakansiya seçimində iştirak etməyənlər, iştirak etsə də, yer tuta bilməyənlər qatılıb. Məlumatla görə, vakansiya seçiminə 20 minə yaxın namizəd qatılıb.

Müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqənin əsas yerləşdirilməsindən sonra orta məktəblərdə 4011 vakant müəllim yeri qalıb. Təhsil Nazirliyinin İnsan resursları şöbəsinin müdiri müavini Murad Camalzadənin sözlərinə görə, müsabiqənin əsas mərhələsində 3000-ə qədər vakant yer tutulub. Qalan vakant yerlər isə əlavə yerləşdirmə üçün təqdim edilib.

Bu gündən başlayaraq, test imta-

hanının nəticələri nəzərə alınmaqla namizədlərin vakant yerlərə elektron yerləşdirilməsi seçim ardıcılığı gözlənilməklə həyata keçiriləcək. Bu yerləşdirmədə əsas namizədin test imtahanında topladığı baldır. Elektron yerləşdirilmə zamanı vakant yer tutmaq hüququ qazanmış namizədlərlə müsahibə mərhələsi keçiriləcək. Müsahibə zamanı uğur qazanmış namizədlər müddətsiz müqavilə ilə işə qəbul ediləcəklər. Sentyabrın 2-3-də müsahibələrin təşkili planlaşdırılır. Namizədlərin sayından asılı olaraq, müsahibələr 1, yaxud 2 gün keçirilə bilər.

Yer tutan namizədlər bu mərhələyə qatıla bilmirlər

Birinci vakansiya seçimində iştirak edən və yer tutan namizədlər əlavə yerləşdirmə mərhələsinin vakansiya seçimi mərhələsində iştirak edə bilməyiblər. M.Camalzadə bildirib ki, bu il tətbiq edilən dəyişikliyin əsasında sosial sifariş dayanır: "Ötən il əsas mərhələdə yer tutan namizədlər həmin yerdən imtina edərək əlavə yerləşdirmə mərhələsinə qatıla bilmirdilər. Bununla bağlı bu il kiçik bir dəyişiklik etdik. Artıq yer tutan namizədlər əlavə yerləşdirmə mərhələsinə qatıla bilmirlər. Əlavə yerləşdirmə mərhələsinə qatılanlar yer tutan namizədlərin növbəti mərhələyə buraxılmasına etiraz edirdilər. Təhsil Nazirliyi vətəndaşların rəyini nəzərə alan qurum olduğundan, bu il qaydalarda dəyişiklik etdik".

Bu, sosial sifarişdir

M.Camalzadə vurğulayıb ki, əslində, elə əlavə yerləşdirmə mərhələsinə də sosial sifariş əsasında qərar verilib: "Son iki tədris ilində Təhsil Nazirliyinin qərarı ilə əlavə yerləşdirmə həyata keçirilib. Bu qərar, əslində, sosial sifariş əsasında verilib. Vətəndaşların istəyinə cavab olaraq əlavə yerləşdirmə həyata keçirilir. Əsas turda elan edilən, ancaq tutulmayan vakant yerlər əlavə yerləşdirməyə çıxarılır".

Heydər Əliyev Fondunun uşaqlara növbəti töhfəsi

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva körpələr evi-uşaq bağçalarının açılışlarında və balacaların şənliyində iştirak edib

Avqustun 26-da Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva paytaxtın Sabunçu rayonunda 260 saylı, Binəqədi rayonunda 141 saylı körpələr evi-uşaq bağçalarının açılışlarında, həmçinin valideyn himayəsindən məhrum və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün Heydər Əliyev Fondunun "Dalğa Beach" istirahət mərkəzində təşkil etdiyi növbəti əyləncə və istirahət proqramında iştirak ediblər.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva övölçə paytaxtın Sabunçu rayonunda 260 saylı körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak etdilər.

Bu körpələr evi-uşaq bağçası 1937-ci ildən fəaliyyət göstərir. Bağçanın köhnə binası ötən ilin noyabrında sökülüb, yerində Heydər Əliyev Fondu tərəfindən yeni bina inşa olunub. Yeni bina 140 yerlik olmaqla, 7 qrupdan, musiqi-ıdman zalından, mətbəx, tibb otağı, camaşırxana və digər köməkçi otaqlardan ibarətdir. Bağça zəruri inventarla, mebel dəstləri ilə təchiz edilib. Ümumi sahəsi 2000 kvadratmetrdən çox olan bina havalandırma və yangından mühafizə sistemləri ilə təchiz edilib.

Gələcəyimiz olan uşaqların xoşbəxt böyümələri, onların həm fiziki, həm də mənəvi cəhətdən sağlam olmaları üçün Azərbaycan dövləti xüsusi diqqət göstərir. Dövlət səviyyəsində bu istiqamətdə icra olunan layihələrə Heydər Əliyev Fondunun töhfələri də böyük əhəmiyyətə malikdir. Fondun təşəbbüsü və dəstəyi ilə indiyədək paytaxtla yanaşı, bölgələrimizdə də çoxsaylı körpələr evi-uşaq bağçası inşa edilib, təmirə ehtiyacı olanlar isə müasir səviyyədə yenidən qurulub.

260 saylı körpələr evi-uşaq bağçasının ərazisində geniş abadlıq-quruculuq işləri aparılıb, uşaqların asudə vaxtının səmərəli təşkili üçün müvafiq şərait yaradılıb.

Sonra Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva paytaxtın Binəqədi rayonundakı 141 saylı körpələr evi-uşaq bağçasının açılışında iştirak etdilər.

Körpələr evi-uşaq bağçası üçün bina Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə əsaslı təmir edilib. Bina bağça kimi 1980-ci ildə ilk dəfə fəaliyyətə başlayıb və indiyədək təmir edilməmişdi. Beş min kvadratmetrdən çox ərazisi olan 3 korpusdan ibarət körpələr evi-uşaq bağçası təmirdən əvvəl 8 qrupda 150 uşağa xidmət göstərirdi. Yeni binada isə 210 yerlik körpələr evi-uşaq bağçası fəaliyyət göstərir. Burada komplektləşdirilmiş qrup otaqları, mətbəx və yeməxana, ıdman və musiqi zalları və digər otaqlar var. İkimərtəbəli məktəbəqədər təhsil müəs-

səsinin otaqları və dəhlizləri uşaqların sevimli nağıl qəhrəmanlarının şəkilləri ilə bəzədilib, qrup otaqları zəruri inventarla, mebel dəstləri ilə təchiz edilib. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində yeddizi Azərbaycan, dördü isə rusdilli bölmə olmaqla, ümumilikdə, 11 qrup fəaliyyət göstərəcək. Körpələr evi-uşaq bağçasında 2 yaşdan 6 yaşadək uşaqların təlim-təربiyəsi ilə 42 nəfərdən ibarət peşəkar heyət məşğul olacaq. Bağçanın ərazisində abadlıq işləri görülüb, yaşıllıqlar salınıb, işıqlandırma sistemi quraşdırılıb. Burada balacaların istirahəti üçün oyun və ıdman avadanlıqları da var. Bir sözlə, bu müəssisədə uşaqların rahatlığını, istirahətini və ilkin biliklərə yiyələnmələrini təmin etmək, həmçinin onların bacarıq və istedadlarını aşkara çıxarmaq üçün hərtərəfli lazımı şərait yaradılıb.

"Dalğa Beach" istirahət mərkəzində Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə təşkil olunan tədbirə xüsusi avtobuslarla gətirilən uşaqları nağıl qəhrəmanları qarşıladılar. Ni-

zami, Suraxanı, Xətai rayonlarının uşaq evlərinin, Daun Sindromlu Uşaqların Reabilitasiya Mərkəzinin və 11 saylı inteqrasiya təlimli internat məktəbinin sakinləri bu məkanda unudulmaz anlar yaşadılar.

Şənlilər Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva və qızı Leyla Əliyeva da qoşuldular.

Balacalara xas olan hədsiz səmimiyyət və sevinclə əyləncə uşaqların evlərinin sakinləri və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar müxtəlif oyunlarda, attraksionlarda iştirak etdilər, isti yay günündə hovuzda üzdülər, onlar üçün hazırlanmış müxtəlif əyləncəli proqramlarla maraqlı vaxt keçirdilər, ətrafdakılarla sevinclərini bölüşdülər.

Keyriyyəçiliyi, böyüməkdə olan nəslin hərtərəfli qayğı ilə əhatə olunmasını fəaliyyətinin prioritet istiqamətləri kimi müəyyənləşdirən Heydər Əliyev Fondu növbəti dəfə balacalara unudulmaz anlar yaşatdı. Hər bir uşağa Heydər Əliyev Fondunun hədiyyələri təqdim olundu. Şənlikdə, ümumilikdə, 200-dən çox uşaq iştirak etdi.

Pilot peşə ixtisasları üzrə yay proqramları davam edir

Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzi, İsmayılı Peşə Tədris Mərkəzi və Qax Peşə Liseyinin pilot ixtisaslarının I kurs tələbələri yay təcrübə proqramlarına qatılıblar.

Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin "heyvandarlıq mütəxəssisi" qrupunun tələbələri "AZZA Agro" MMC və "Gilan Dairy Farms" MMC-yə məxsus təsərrüfat sahəsində təcrübə keçiblər.

Hazırda Qəbələ Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin "Aqroservis mütəxəssisi" və "bitkiçilik mütəxəssisi" ixtisaslarının tələbələri "Gilan Dairy Farms" MMC, "Gilan Qəbələ Aqrotexservis" MMC, "Şamlı" Aqroservis müəssisəsi, "Gilan Vegetables" MMC, "Daşca" kiçik fermer təsərrüfatında, İsmayılı Peşə Tədris Mərkəzinin "aqroservis mütəxəssisi" və "üzüm və şərab ustası" ixtisası üzrə təhsil alan tələbələri İsmayılı rayonu Nikitin

adına İvanovka kolxozunda və İsmayılı rayon Kənd Təsərrüfatı İdarəsinin Talıstan kəndindəki sahələrində, İsmayılı Şərab-2 müəssisəsinin üzüm sahələrində, Qax Peşə Liseyinin "aqroservis mütəxəssisi" və "bitkiçilik mütəxəssisi" ixtisasının tələbələri isə "ULU Aqro" MMC-də (ULU Aqropark) təcrübə keçirlər.

Yay təcrübəsinin təşkil olunmasında əsas məqsəd tələbələrə duala-bənşər peşə təhsili və təlimi (PTT) sistemində uyğun olaraq nəzəri biliklərin praktik bacarıqlarla zənginləşdirilməsinə şərait yaratmaqdan ibarətdir. Təcrübəyə qatılan tələbələr mühəndis-pedaqoji heyətin, eləcə də müəssisə tərəfindən təyin olunmuş mütəxəssislərin müşayiəti ilə iş prosesində yaxından iştirak edir, istifadə olunan maşın və avadanlıqların iş prinsiplərini, texnoloji prosesləri öyrənir, həmçinin peşəkar mütəxəssislərlə birgə çalışaraq onların təcrübələrindən faydalanmaq imkanı əldə edirlər. Təcrübə

proqramları avqustun 30-dək davam edib.

Yay təcrübəsi "Qəbələ, İsmayılı və Qax rayonlarında kənd təsərrüfatı və turizm sahəsində duala bənşər peşə təhsili və təlimi pilotlarının yaradılması" (ED VET) layihəsi çərçivəsində özəl sektor nümayəndələrinin iştirakı ilə hazırlanmış "Duala bənşər PTT konsepti"ndə əks olunan təcrübə təqviminə əsasən həyata keçirilib.

ED VET layihəsi Avropa İttifaqı ilə Almaniyada Federal İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkisaf Nazirliyi (BMZ) tərəfindən birgə maliyyələşdirilir və Almaniyada Beynəlxalq Əməkdaşlıq Cəmiyyəti (GIZ) tərəfindən icra olunmaqdadır. Layihənin məqsədi Qəbələ, İsmayılı və Qax rayonlarında 3 peşə təhsili müəssisəsində kənd təsərrüfatı və turizm sahələrində duala-bənşər PTT pilotlarının yaradılması ilə peşə təhsili və təliminin cəlbediciliyi, həmçinin əmək bazarının tələblərinə uyğunluğunu artırmaqdan ibarətdir.

Məktəbə hazırsanmı?

← Övvəli səh.1

Ruhiyyə DAŞSALAHLI

Öyrəndiyi hərfli düzələn sözləri tapacaq, sadə cümlələr quracaqlar. Ən önəmli-si, məktəbi görəcəyəm, mühitə alışacaq, müəllimlərini tanıyacaqlar. Beləcə, ailədən məktəbə keçid edəcəklər.

Bu keçidin rahat və şəffaf baş tutması üçün dövlət öz üzərinə düşməni edib. Belə ki, ölkəmizdə 5 yaşlıların məktəbə cəlb olunması prosesinə 2016-cı ildən start verilib. Elə həmin il Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə dövlət ümumi təhsil müəssisələrində məktəbəhazırlıq qruplarının təşkilinə başlanılıb və nəticədə 5 yaşlıların 55 faizi məktəbəhazırlıq qruplarına cəlb edilib. Sonrakı illərdə məktəbəhazırlığın əhatə dairəsi genişləndirilib və məktəbə cəlb edilənlər əvvəlcə beşyaşlıların 65, sonrakı illərdə 75 faizini təşkil edib. 2020-ci ildən beşyaşlıların 90 faizinin məktəbəhazırlığa cəlbini nəzərdə tutulub. Bu hədəfə çatmaq üçün atılan addımlardan biri də onlayn qeydiyyatın aparılmasıdır ki, nəticədə də görünürdü ki, dövlət təhsildə istəyinə nail olur. Dövlət orqanlarının elektron xidmətlərinin təşkili ilə bağlı ölkə Prezidentinin qərarına uyğun olaraq bu prosesin elektronlaşdırılması, şəffaflığın təmin edilməsi, vaxt itkisinin aradan qaldırılması, cəmiyyətdə informasiya texnologiyalarından istifadənin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Odur ki, bu istiqamətdə bütün xidmətlər elektronlaşdırılıb. Məktəbəhazırlıq qruplarına qəbul da artıq 4 ildir ki, elektron sistem vasitəsilə həyata keçirilir. Nəticədə ölkə vətəndaşları olduğu yerdən peşə, ali məktəb, ümumtəhsil məktəbi, sinif, hətta müəllim seçir, seçimini təsdiqləyir və heç kimlə görüşmədən, heç yerə getmədən övladını istədiyi yere, o cümlədən məktəbəhazırlıq qrupuna yerləşdirir.

Ölkəmizdə internet, kompüter imkanları olmayanların narahatlığı da nəzərə alınıb. Belə valideynlər və ya qanuni nümayəndələrə onlayn və ya məktəbəhazırlıq qruplarına elektron sistem vasitəsilə ərizələrin qeydiyyatı məsələlərində kömək göstərilməsi məqsədilə müəyyənləşdirilmiş Alternativ Qeydiyyat Mərkəzləri yaradılıb. Təkcə Bakı şəhərində 50-dən artıq belə mərkəz yaradılıb. Regionlarda, hətta kəndlərdə belə Alternativ Qeydiyyat mərkəzləri valideynlərə kömək etmək üçün hazırdır. Həmin mərkəzlər Təhsil Nazirliyi tərəfindən sürətli internetlə tam təmin olunub. Təhsil Nazirliyinin məsul şəxsləri bəyan edir: Alternativ Qeydiyyat mərkəzlərində məlumatlı şəxslər onlara kömək etmək üçün valideynlərin yolunu gözləyir.

Qeyd edək ki, məktəbəhazırlıq qruplarına onlayn qeydiyyatı respublika üzrə dövlət ümumi təhsil məktəblərini, o cümlədən məcburi köçkün məktəblərini və ümumtəhsil proqramı ilə təhsilin təşkil edildiyi internat məktəblərini əhatə edir. Sistem elə qurulub ki, uşağı mütləq valideyn və ya qanuni nümayəndə qeydiyyatdan keçirməlidir.

Sənin məktəbin hansıdır?

Beləliklə, məktəblərdə təşkil olunmuş məktəbəhazırlıq qruplarına məktəbin yerləşdiyi ərazidə yaşayan və həmin ildə 5 yaşa yaxın olan uşaqlar qəbul olunur. Bakı şəhərinin bir sıra ümumi təhsil məktəblərində məktəbəhazırlıq qruplarına qəbul ərazi prinsipi əsasında aparılır. Həmin məktəblər Bakı şəhərindəki təhsil müəssisələrinin təxminən 15 faizini təşkil edir. Ərazi prinsipi tətbiq olunan həmin məktəblərdə, ilk növbədə, təhsil müəssisələrinin mikroərazisində daimi qeydiyyatda olan vətəndaşlar övladlarını elektron sistem vasitəsilə qeydiyyatdan keçirə bilərlər. Həmin valideynlərə müvəqqəti və ya qeydiyyatızsız yaşadıkları ərazidə yerləşən məktəbdə sıxlıq olduğu halda, digər məktəbləri seçmələri tövsiyə olunur. Kirayədə yaşayan valideynlər ərazi prinsipi tətbiq olunmayan bütün məktəblərdə övladlarını məktəbəhazırlığa elektron sistem vasitəsilə qeydiyyatdan keçirə bilərlər.

Ümumi təhsil məktəblərində ərizələrin

Beş yaşlı uşaqların 90 faizi məktəbəhazırlıq qruplarına cəlb olunacaq

onlayn qeydiyyatı avqustun 26-dən başlayaraq həyata keçirilir. Bu proses sentyabrın 25-dək davam edəcək. Elektron ərizəsi qeydiyyatı alan şəxslər üçün sənədlərin məktəbə təqdim olunma müddəti sentyabrın 2-dən 27-dək həftənin III, IV, V, VI günləri saat 10:00-dan 16:00-dək müəyyən edilib. Xüsusən Bakı şəhərində yaşayan valideynlərə əsas tövsiyə ondan ibarətdir ki, onlayn qeydiyyat prosesinin təxminən 1 ay davam etdiyini nəzərə alaraq tələsməsinlər. Amma uşağı məktəbə gecikdirmək də olmaz.

Bəs, bu yolda valideynin üzərinə nə düşür?

5 yaşına çatmış uşağı olan valideyn bilməlidir ki, artıq məktəb seçməyin vaxtıdır. Bunun üçün bəzi məqamlara diqqət yetirməlidir. Həmin məqamlardan ən önəmli odur ki, uşağı üçün ərazi baxımından ən yaxın məktəb seçməlidir. Ərazisindəki məktəbdə məktəbəhazırlıq qrupu təşkil olunmadığı halda, uşağın qəbul olunması üçün digər məktəbdə yaradılan məktəbəhazırlıq qrupuna müraciət edə bilər.

Seçdiyi məktəbin yerləşdiyi ərazidə qeydiyyatda deyilsə, orada yaşamırsa, valideyn bilməlidir ki, bu halda ilk növbədə həmin ərazidə qeydiyyatı olan, ibarəti və ya qardaşı həmin məktəbdə oxuyan, valideynlərindən biri həmin məktəbdə işləyən uşaqlara üstünlük veriləcək. Onun və onun kimi digər müraciətlər boş qalan yerlərə uyğun olaraq sıralamaya müvafiq şəkildə dəyərləndiriləcək.

Bəs, qeydiyyatda problem yaranarsa... Öncəliklə qeyd edək ki, hər hansı problem ehtimalına qarşı ehtiyat tədbiri olaraq Apeyasiya komissiyaları yaradılıb. Valideynlər yerli təhsil idarələri və Təhsil Nazirliyinin 146-1 qaynar xətt xidməti vasitəsi ilə əlaqə yaradıb yaranan problemlə bağlı məsləhət və kömək ala bilərlər.

Maraqlıdır, valideyn qeydiyyatı zamanı nə cür problemlərlə qarşılaşa bilər?

Tutaq ki, məktəbəhazırlıq qrupunda təhsil alacaq uşağın şəxsiyyət vəsiqəsi yoxdur. Bu halda valideyn onun doğum haqqında şəhadətnaməsinin seriya nömrəsini sistemə daxil edir. Məlumatlar tapılırsa, valideyn prosesi davam etdirir. Məlumatlar çıxmazsa, doğum haqqında şəhadətnamə ilə istənilən Alternativ Qeydiyyat Mərkəzinə müraciət edilməlidir.

Başqa bir misal. 5 yaşlı uşağı olan ailə məcburi köçkün ailəsidirsə, qeydiyyat zamanı məcburi köçkün vəsiqəsinin nömrəsini sistemə daxil edəcək. Vəsiqə nömrəsi əsasında ailə haqqında məlumat çıxmaldır. Ancaq hər hansı məlumat tapılırsa, onlar yaşadıkları rayonun icra nümayəndəliklərinə müraciət etməlidirlər. Məktəb məcburi köçkünlər üçün nəzərdə tutulan təhsil müəssisəsidirsə, məcburi köçkün olan ailə vəsiqə nömrəsini yazmaqla qeydiyyat prosesini davam etdirə bilər.

Qeyd edək ki, məcburi köçkün ailəsi uşağını yaxınlığında olan hər hansı başqa məktəbdə təşkil edilən məktəbəhazırlıq

qrupuna qeydiyyatdan keçirə bildiyi kimi, məcburi köçkün olmayan ailə də yaxınlıqda başqa məktəb yoxdursa, övladlarını məcburi köçkün məktəblərindəki hazırlıq qruplarına qeydiyyatdan keçirə bilər.

6 yaşlılar 5 yaşlılarla bir sinif buraxılırsalar da, 4 yaşlılara istisna qəbul edilmir

Ümumiyyətlə, məktəbəhazırlıq qruplarının təşkili təcrübəsində bunun kimi bir çox istisnalar var. Həmin istisnalardan ən çox rastgəlinəni valideynin 6 yaşlı uşağını birinci sinifə deyil, məktəbəhazırlığa qoymaq cəhdidir. Bu il məktəbəhazırlıq qruplarına 2014-cü ildə doğulan beşyaşlı uşaqlar cəlb olunsalar da, 2013-cü ildə doğulan uşaqların da beşyaşlıların təhsilinə cəlb olunması xahişi ilə müraciət edənlər olacağı gözlənilir. Bəs, belə müraciətlər müsbət dəyərləndiriləcəkmi? İndiyədək qarşıya çıxan bu qəbildən olan istisnalara diqqət çəkən Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin müdiri müavini İlhamə Abdullayeva deyib: “Əvvəlki illərdə də qarşıma çıxan faktlar 6 yaşlı tamam olmuş uşağını valideynin məktəbəhazırlıq qrupuna yerləşdirməsidir. Halbuki 6 yaşlı tamam olan uşaqlar birinci sinifə getməlidir. Müxtəlif səbəblərdən qeydə alınan müraciətlərdə çalışırıq ki, valideynlərə kömək edək”.

Maraqlıdır ki, valideynlər arasında 4 yaşlı uşağını da 5 yaşlılarla birlikdə məktəbə göndərmək istəyənlərə rast gəlinir. Ancaq 6 yaşlılardan fərqli olaraq, 4 yaşlı uşaqların məktəbəhazırlıq qruplarına qəbulunda hər hansı istisnaya yol verilmir.

Nəhayət, qeydiyyat uğurla başa çatdısa, məktəbini, sinfini və müəllimini seçdisə, valideyn bir bildiriş alır. Qeydiyyatdan keçən valideynin və ya uşağın qanuni nümayəndəsinin şəxsi kabinetinə və telefonuna elektron ərizəsini tamamlayıb təsdiqlədikdən sonra daxil olan həmin bildirişdə övladının məktəbəhazırlıq qrupuna qəbul edildiyi və sənədləri məktəbə təqdim etmə vaxtı bildirilir.

Qeydiyyatdan sonra valideyndən hansı sənədlər tələb ediləcək?

Məktəbəhazırlıq qruplarına uşaqların qəbulu zamanı ölkə vətəndaşları üçün valideynin şəxsiyyətini təsdiq edən sənədin, uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsi və ya şəxsiyyət vəsiqəsinin əsli və surəti tələb edilir.

Azərbaycan vətəndaşlığını sonradan almış və övladının doğum haqqında şəhadətnaməsi əvvəllər vətəndaşı olduğu ölkə tərəfindən verilmiş şəxslər ölkəmizdə 16 yaşına çatanaqədər vətəndaşa verilən şəxsiyyət vəsiqəsi və ya xarici ölkənin doğum haqqında şəhadətnaməsi ilə məktəblərə yaxınlaşmalıdır. Xarici ölkə vətəndaşlarından isə məktəblərdə valideynin xarici pasportu,

Azərbaycan ərazisində müvəqqəti və ya varsa, daimi yaşamaq üçün verilən icazə vəsiqəsi, uşağın doğum haqqında şəhadətnaməsinin əsli və surəti tələb ediləcək. Nəhayət, digər ölkələrin vətəndaşları olan, qaçqınlıq statusu almış şəxslər Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınların İşləri üzrə Ali Komissarlığının Himayə Sənədini də təqdim etməlidirlər. Məktəbə şəxsiyyəti təsdiq edən sadalanan sənədlərlə yanaşı, uşağın sağlamlığı haqqında tibbi arayış (forma 26U), 2 ədəd 3x4 ölçüdə rəngli fotosəkil, valideynin (qanuni nümayəndənin) <https://mektebeqebul.edu.az/az/> saytında yaradılmış “Şəxsi kabinet”indən çap olunmuş “Ərizə”si təqdim olunmalıdır.

Sağlamlıq imkanları məhdud uşaqlar üçün də şərait yaradılacaq

Ölkəmizdə təhsil hamı üçün əlçatan olmalıdır. Bu, sağlamlıq imkanları məhdud olanlar üçün də keçərlidir. Belə şəxslər üçün əsasən internat tipli məktəblərdə ümumi təhsil proqramı ilə tədris həyata keçirilir. Artıq qeyd etdiyimiz kimi, həmin məktəblərdə də məktəbəhazırlıq qrupları yaradılır. Odur ki, sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqların təhsili ilə bağlı valideynlərdən müraciət daxil olarsa, onların da məktəbəhazırlığa cəlbə təmin ediləcək.

Məktəbəhazırlıq qrupunda tədris dili seçimi sərbəstdir

Uşağının tədrisi başqa dillərdə aparılan məktəbəhazırlıq qruplarında təhsil almasını arzulayan valideynlər üçün də hər hansı məhdudiyət yoxdur. Belə ki, tədrisi başqa dildə aparılan məktəbəhazırlıq qruplarında təhsil almaq müsbətə uyulacaq. Uşağın fikrini ifadə edə bildiyi dildə təhsil alması haqqıdır. 5 yaşlı uşaqlara da başqa dildə təhsil almaq imkanı verilir. Dili mənimsəyəcəksə, həmin dildə təhsilini davam etdirəcək. Əks halda, bu, mümkün olmayacaq. Belə ki, gələcəkdə tədris dili ilə bağlı uşağın daha ciddi problemlərinin ortaya çıxması üçün məktəbəhazırlıq qruplarında hansı dildə təhsil almasından asılı olmayaraq, I sinifə qəbul zamanı digər dildə tədris aparılan bölmə seçilsə, uşağın şifahi nitq bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üçün təşkil edilmiş müsahibədə iştirakı mütləqdir.

Şagird yerdəyşməsi məktəbəhazırlıq qruplarının üzvləri üçün də tətbiq edilir

Məktəbəhazırlıq qrupuna qəbul olunan uşaqların yerdəyşməsi də mümkündür. Ancaq bunun üçün şagird öncə məktəbə qəbul olunmalıdır. Məktəbəhazırlıq qruplarında dərslər oktyabrın 1-də başlayır. Həmin vaxt valideyn uşağının yerini dəyişmək istəyirsə, şagird yerdəyşməsi sistemində daxil olub, istədiyi məktəbdə, sinifdə yer var-

sa, yerdəyşməni gerçəkləşdirə bilər.

Nəhayət, uşaqların məktəbəhazırlıq qruplarına getməməsi onların birinci sinifə qəbulunda problem yaratmayacaq. Bağçada məktəbəhazırlıq qrupuna cəlb edilən uşaqların da birinci sinifə qəbulunda problem olmayacaq.

5 yaşlı məktəblilərin geyimi

Bəs, balaca məktəbliləri ilk dərs günü təhsil müəssisəsinə aparın valideyn ona nə geyindirəcək? Onların da xüsusi geyimi olacaqmı?

Təhsil Nazirliyində oktyabrın 1-dən məktəblərə cəlb edilən balaca məktəblilərin, onlar üçün yeni olan mühitdə sərbəst olmaları daha məqsəduyğun hesab edilib. Odur ki, onları xüsusi geyimlərlə sıxmağın doğru olmadığını düşünürlər. Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin müdiri müavini İlhamə Abdullayeva deyir: “5 yaşında uşaqlar məktəbə ona görə cəlb edirik ki, məktəbin ab-havasına alışsınlar. Özlərini məktəbdə daha sərbəst hiss etmələri üçün təhsil müəssisələrinə cəlb etdiyimiz balacaların hər hansı çərçivəyə salınmasının tərəfdarı deyilik”.

Məktəbəqədər hazırlıq qruplarında dərs deyəcək müəllimlərə təlim keçilir

Hazırda isə müəllimlərə təlim keçilir. Avqust ayından 2019-2020-ci tədris ilində Bakı şəhərindəki ümumi təhsil müəssisələrinin məktəbəhazırlıq qruplarında dərs deyəcək ibtidai sinif müəllimləri üçün ixtisaslandırma təlimlərinə başlanılıb. Təlimlərdə məktəbəhazırlıq qruplarında dərs deyəcək 1000 ibtidai sinif müəllimi iştirak edir.

“Məktəbəhazırlıq qruplarında işin təşkili metodikası” proqramı üzrə təlimlər Təhsil Nazirliyinin sifarişli ilə “Təhsildə İnnovativ Texnologiyalar” Əlavə Təhsil Mərkəzi tərəfindən həyata keçirilir. Təlimlərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi isə Təhsil İşçilərinin Peşəkar İnkişafı İnstitutu (TİPİİ) tərəfindən aparılır.

Təlimlərin əsas məqsədi uşaqların erkən yaş dövründən intellektual, fiziki və psixoloji inkişafını, sadə əmək vərdişlərinə yiyələnməsini, istedad və qabiliyyətinin üzə çıxarılmasını, sağlamlığının qorunmasını, estetik tərbiyəsinin, fəaliyyət və insanlara həssas münasibətinin formalaşmasını təmin etmək üçün məktəbəhazırlıq qruplarında məşğələlər keçəcək müəllimlərdə zəruri bacarıqlar formalaşdırmaqdan ibarətdir. Bu təlimlərin məqsədini Təhsil Nazirliyinin Ümumi təhsil sektorunun müdiri Fəridun Həməzəyev belə izah edib: “Məktəbəhazırlıq qrupları artıq dörd ildir təşkil olunur. 4 il əvvəl ilk dəfə məktəbəhazırlığa başlamış müəllimlər artıq yeni məktəbəhazırlıq qrupunda dərs deyəcəklər. Ancaq təəssüf ki, hələ də ibtidai sinif müəllimləri məktəbəhazırlıq qruplarında ibtidai sinif metodikasını tətbiq edirlər. 5 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulan vəsaitlərlə əşyalı olduqları bilik, bacarıq və vərdişlər əvəzinə, onları birinci sinif materialları ilə yükləyirlər. Araşdırmalarımız belə müəllimlərin kifayət qədər çox olduğunu göstərir”.

Qeyd edək ki, ixtisaslandırma təlimlərinin müdavimlərinə TİPİİ tərəfindən təşkil ediləcək yekun qiymətləndirmənin nəticələrinə uyğun olaraq müvafiq sertifikatlar veriləcək. Həmin müəllimlər oktyabrın 1-dən fəaliyyətə başlayacaq məktəbəhazırlıq qruplarında məşğələlər keçəcəklər.

Artıq Bakıdan başlamış təlimlər növbəti həftələrdə rayonlarda da həyata keçiriləcək. Bütövlükdə ölkə üzrə 5000 müəllim həmin təlimlərdə iştirak edərək müvafiq sertifikat alacaq.

Artıq beşinci ildir ki, ölkəmizdə beşyaşlılardan ibarət qruplar təşkil edilir. Aparılan araşdırmalar göstərir ki, bu, təhsilin keyfiyyətində artıq özünü göstərməyə başlayıb. Bu prosesə təhsil ekspertləri, tədqiqatçılar böyük ümidlə baxırlar. Elə valideynlər də 5 yaşından oxuyub-yazmağa başlayan övladına böyük ümidlərlə baxır. Bunu artıq 4 gündür davam edən məktəbəhazırlıq qruplarına qeydiyyat prosesi də təsdiq edir. Avqustun 26-da saat 12:00-da məktəbəhazırlıq qruplarına sənəd qəbulu başlayıb. İndiyədək 17200 nəfər qeydiyyatdan keçib.

Peşəkar və səriştəli namizədlər seçiləcək

Direktorluğa namizədlərin müsahibədə göstərdikləri bilik və bacarıq qanəedicidir

← Əvvəlki səh.1

Ruhiyyə DAŞSALAHLI

Təhsil Nazirliyinin İnsan resursları şöbəsinin müdiri Eşqi Bağrovun sözlərinə görə, bu, əvvəlki illərin statistik rəqəmlərinə görə daha çoxdur. Test imtahanında iştirak edənlərdən 800 nəfərə yaxın namizəd müvafiq keçid balını toplayıb: "Bütün namizədlər mərhələli şəkildə müsahibənin yekun müsahibə mərhələsinə qatılacaq. Müsahibələrə ilkin mərhələdə vakant yerlərin çoxluğu təşkil etdiyi şəhər və rayonlar üzrə olan namizədlər dəvət edilib. Ötən həftə 150 nəfərə yaxın namizəd müsahibə mərhələsində iştirak edib. Bu həftənin sonunadək də müsahibələr təşkil olunacaq".

"Staji az olan namizədlərin elektron ərizəsinə imtina vermişik"

2019-2020-ci tədris ili üçün direktor vəzifəsi üzrə vakant yerlərə peşəkar və səriştəli direktorlar təyin ediləcək. E.Bağrov müsahibələrə təcrübəli müəllimlərin dəvət edildiyini deyib: "Əvvəlki illərlə müqayisədə gənc müəllim və direktorların sayı artıb. Amma

ümumilikdə götürsək, orta yaşlı namizədlər çoxluq təşkil edir. Mövcud qanunvericiliyə əsasən, direktor olmaq üçün namizədin 5 il peşəkarı stajı olmalıdır. Ancaq həttə stajı az olan bir çox namizəd müsahibəyə qatılmaq üçün müraciət edib. Təbii ki, stajı az olan namizədlərin elektron ərizəsinə imtina vermişik. Odur ki, müsahibələrə qatılan şəxslər təcrübəli namizədlərdir".

Ancaq müsahibəyə dəvət olunmaq hələ direktor olmaq demək deyil. Şöbə müdiri bildirib ki, bəzən keçid balından artıq bal toplayan namizədlər də müsahibə mərhələsində özlərini yetərincə, lazımı səviyyədə göstərə bilmirlər: "Nəticədə də onlarla bağlı qərar mənfi olur. Ümumilikdə, ildən-ilə dəyişən odur ki, namizədlərin həm test imtahanı nəticələri, həm müsahibədə göstərdikləri bilik və bacarıq əvvəlki illərlə müqayisədə daha qanəedicidir. Artıq Nazirlik tərəfindən ancaq yekun, müsahibə mərhələsi təşkil olunur. Namizədlərin sayının çox olduğunu nəzərə alaraq bunu mərhələli şəkildə həyata keçiririk".

Müsahibələr avqustun 30-dək davam edəcək. Həm indiyədək keçirilən müsahibə nəticələri, həm də növbəti müsahibələrin keçiriləcəyi tarixlər barədə namizədlərə məlumat verilecək.

ADPU-ya tələbə qəbulu başa çatdı

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinə (ADPU) 2019-2020-ci tədris ilində qəbul olunan tələbələrə qeydiyyat prosesi artıq başa çatıb. Məlumat üçün bildirik ki, 2019-2020-ci tədris ilində ADPU-ya ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində 8 fakültə, 22 ixtisas üzrə 2293 nəfər tələbə qəbul olunub. 1441 nəfər tələbə dövlət sifarişində, 852 nəfər tələbə isə ödənişli əsaslarla ADPU-da təhsil alacaq. ADPU büliki tədris ilində də tələbə qəbulunda uğurlu nəticələr əldə edib. Bu il ADPU-ya qəbul planı 96,4% dolub.

Qeyd etmək lazımdır ki, son illər yüksək bal toplayan abituriyentlər arasında davamlı olaraq ölkəmizdə müəllim hazırlığının mərkəzi hesab edilən ADPU-nu seçənlərin sayı artıb. Bu il 325 nəfər gənc 500-dən çox bal toplayaraq ADPU-ya qəbul olunub. Onlardan 183 nəfər Filologiya, 64 nəfər Tarix və coğrafiya, 40 nə-

fər Riyaziyyat, 27 nəfər Kimya və biologiya, 11 nəfər İbtidai təhsil fakültəsində oxuyacaq.

Məlumat üçün onu da qeyd edək ki, yeni tədris ilində ADPU-nun Şəki Filialına 9 ixtisas üzrə 220 nəfər, Quba Filialına 6 ixtisas üzrə 202 nəfər, Ağcabədi Filialına 5 ixtisas üzrə 137 nəfər, Şamaxı Filialına 5 ixtisas üzrə 143 nəfər, Cəlilabad Filialına 4 ixtisas üzrə 131 nəfər qəbul olunub. Filiallara 833 nəfər tələbə qəbul olunub. ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinə (ADPK) 9 illik təhsil bazasından 592 nəfər, 11 illik təhsil bazasından 292 nəfər, ümumilikdə isə 884 nəfər tələbə qəbul olunub. Bütövlükdə ADPU-ya filiallar və kolleclə birlikdə 4010 nəfər tələbə qəbul olunub.

ADPU-nun 5 filiali üzrə 27 nəfər 500-dən çox, 2 nəfər isə 600-dən çox bal toplayıb. Bütövlükdə bu il ADPU-ya filiallarla birlikdə 500-dən çox bal toplayaraq qəbul olunan tələbələrənin sayı 352 nəfərdir. Cari tədris ilində filiallarla birlikdə 3 nəfər gənc 600-dən çox bal toplayaraq ADPU-da təhsil alacaq.

2019-2020-ci tədris ilində ADPU-ya ali təhsilin magistratura səviyyəsində qəbulun nəticələri də qənaətbəxşdir. ADPU-ya ali təhsilin magistratura səviyyəsində 20 ixtisas, 22 ixtisaslaşma üzrə 310 nəfər (125 nəfəri dövlət sifarişində) qəbul olunub. Magistraturaya qəbul planı 91,4% dolub. Elmi-statistik təhlil baxımından bu rəqəmlər həm ali təhsilin bakalavriat, həm də magistratura səviyyəsində uğurlu göstəricilərdir.

Avropa İnformatika Olimpiadasından gümüş medal

"Dünya məktəbi"nin X sinif şagirdi bu uğura imza atıb

Sloveniyanın Maribor şəhərində Yeniyetmələrin Avropa İnformatika Olimpiadası (EJOI2019) keçirilib.

Azərbaycanlı məktəblilərin qatıldığı müsabiqədə Türkiyə, Belçika, Rusiya, Bolqarıstan, Xorvatiya, Estoniya, Fransa, Gürcüstan, Yunanıstan, Macarıstan və digər ölkələrin nümayəndələri də iştirak edirlər.

Ölkəmizi təmsil edən Əziz Hüseynov olimpiadada uğurla iştirak edərək gümüş medala layiq görülüb.

Ə.Hüseynov Xəzər Universitetinin nəzdindəki "Dünya məktəbi"nin X sinif şagirdidir.

Qeyd edək ki, avqustun 23-də başlayan olimpiada başa çatıb.

Yeni nəsill üçün 4 bacarıq

Tənqidi düşüncə, kommunikasiya, əməkdaşlıq və yaradıcılıq

← Əvvəlki səh.1

Rüstəm QARAXANLI

Əgər dünyada hər hansı miqyaslı dağıntı olmasa, həmin uşaq 2100-cü ilədək yaşaya və hətta XXII əsri görə biləcək. İndi biz həmin uşağa hansı təhsil verməliyik? Axı biz bilmirik 2050-ci ildə onu nələr gözləyir, onun gələcəkdə bir peşə sahibi olması üçün bu həyat labirintindən necə baş çıxarmalıyıq?

Min il bundan qabaq insanlar gələcəyə dair proqnozlar verə bilmirdilər, ancaq əmin idilər ki, insan cəmiyyətinin əsas cəhətləri dəyişməz olaraq qalacaq. Məsələn, bildirildir ki, 50 ildən sonra da kəndli kəndli olacaq, toxucu toxucu. Dövlət məmur aparatı və ordunu əhəlinin içindən toplayacaq, qadınlar kişilərə tabe olmağa davam edəcəklər, insan həyatı təqribən 40 il olacaq, insan bədəni isə necə var elə də qalacaq. İndi isə əlimizin altında bu qədər texnologiyamızın olmasına baxmayaraq, qarşıdakı yarım əsrdə başımıza nələrin gələcəyini deyə bilmirik. Bilmirik bürokratiya və ordu necə fəaliyyət göstərəcək, cinslər arasındakı münasibətlər hansı formada olacaq, biomühəndisliyin inkişafı nəticəsində insan bədəni hansı dəyişikliklərə uğrayacaq. Bu baxımdan, Harari hesab edir ki, böyüklərin gənclərə verdikləri məsləhətlər yanlış olduğu kimi, mövcud təhsil sistemi də gələcəyə dair səhifə manzərənin təsvir edilməsi üçün yetərli deyil.

2-3 əsr bundan qabaq kitab azlığı idi, kütləvi kitabxanalar yox idi, informasiya çatışmazlığı dövründə yaşayırdıq. Hələ üstəgəl senzura. İndi isə əksinə, senzura yoxdur, informasiya bolluğundan yorulmuşuq və əsas, bilmirik aldığımız məlumat doğrudur, yaxud yanlış. Belə bir dünyada şagirdin müəllimədən ən çox istədiyi az informasiya. Onlar onsuz da yükləniblər. İnsanların hazırkı reallığımızda ən çox ehtiyacı bu informasiya axınında nəyin doğru, nəyin yanlış olduğunu ayırmaq bacarığıdır. "Məktəblərin bəziləri şagirdləri tək informasiya deyil, bir sıra bacarıqlarla da təmin etməyə çalışırlar. Məsələn, C++ proqramlaşdırma kimi. Ancaq biz bilmirik 2050-ci ildə nələr olacaq, bu səbəbdən də yeni nəsillə hansı bacarıqları ötürməyə dair təsəvvürümüz yoxdur. Tutaq ki, C++ proqramlaşdırmanı, yaxud Çin dilini öziyyət çəkib uşaqlara öyrətdik. 2050-ci ildə isə görəcəyik ki, süni intellekt proqramlaşdırmanı daha yaxşı bilir, "Google Translate" isə elə xidmətləri işə salıb ki, xarici dili öyrənməyə ehtiyac yoxdur. "Bəs onda biz uşaqlara nələri öyrədək? Bir sıra mütəxəssislər hesab edirlər ki, məktəblər yeni nəsillə 4 bacarıq öyrətilməsinə əsaslanan təhsil sistemində keçməlidirlər. Nədir bu bacarıqlar? Tənqidi düşüncə, kommunikasiya, əməkdaşlıq və yaradıcılıq. Daha geniş anlamda izah etsək deyə bilərəm ki, gələcək nəsillə texniki biliklərə az önəm verilməlidir və diqqətini ümumi həyat bacarıqlarına yönəltməlidir. Gələcəkdə həyatımızda bizə lazım olacaq ən vacib amil dəyişikliklərə uyğunlaşmaq bacarığımız olacaq. Yenilərə alışımaq və tanış olmayan situasiyalarda soyuqanlıq qalmaq. Gələcəyə uyğunlaşmaq üçün yeni ideyalar və məhsullar vermək yə-

tərli olmayacaq. Ən əsas odur ki, insan daima özü-özünü yeniləməyi bacarmalıdır" - deyər tarixçi yazır.

İnsanın çözümü

1848-ci ildə milyonlarla insanın kəndlərdə və fermalarda işlərini itirmələri onunla nəticələndi ki, kütləvi şəkildə şəhərlərə köçüb fabrikələrdə özlərinə yeni məşğuliyyət tapdılar. Kəndli tikəş fabrikində işlə təmin olunanada düşünürdü ki, ən azı ömrünün sonunadək bu peşəsini qoruyub saxlaya biləcək. İndi isə dünya elə sürətlə dəyişir və inkişaf edir ki, bir insanın ömrü ərzində bir neçə dəfə peşəsini dəyişəcəyi istisna deyil. 1848-ci ildən bir əsr sonra insanlar kənddən şəhərə köçməyəcəklər, kibərbəşləməyə miqrasiya edəcəklər. İnsanın orqanizmi də kompüter implantları vasitəsilə dəyişəcək,

XXI əsrdə sabitlik çox dəyərli məfhum olacaq. Əgər siz identikliyi, peşənizi və dünyagörüşünüzü qoruyub saxlamaq istəyirsinizsə, dünyadan çox geri qalacaqsınız. Nəzərə alsaq ki, insan ömrü uzanır, bu halda siz illərlə lazımsız əşya kimi olacaqsınız. Ona görə də həyatla ayaqlaşmaq istəyirsinizsə, nə iqtisadi, nə də sosial planda geri qalmaq istəmirsinizsə, daima oxumağa və özü-özünü dəyişməyə alışmalısınız. Tək gənc yaşlarında deyil, elə 50 yaşda da" - deyər Harari yazır.

cinsi identikliyi də. Tarixçi yazır: "Təsəvvür edin ki, 25 yaşlı qadın tanışlıq saytlarında özünü belə təsvir edir: 25 yaşlı qadın, Londonda yaşayıram, modalar atelyesində işləyirəm. 10 ildən sonra həmin qadının özünü belə təsvir etməsi istisna deyil: yaş dəyişikliyi dövründəki qeyri-spesifik gender təmsilçisiyəm, həyatımın aktiv dövrü əsas etibarilə virtual dünyada keçir və missiyam hələ heç bir modelerin ayağının dəymədiyi yerə çatmaqdadır. Daha 10 il sonra bilmək istəyirsinizsə, o qadının 45 yaşında tanışlıq saytları olmayacaq. Hər bir kəs oturub gözləyəcək ki, nə vaxt alqoritm onun üçün ideal cütlüyü təmin edəcək". Çoxları üçün bu sənari qeyri-adi gələ bilər, ancaq əsas sual heç də həmin qeyri-adiliklə bağlı deyil, budur: qadın modeler olmaq üçün peşə təhsilini harada və hansı proqram əsasında almalıdır?

Cəmiyyətdəki belə köklü dəyişikliklər insan həyatının öz strukturunu da transformasiya edir. Əvvəllər həyat iki hissədən ibarət idi: öncə öyrəndik (təhsil alındı), sonra işləyirdik. Həyatın birinci hissəsində məktəb və müəllim vasitəsilə informasiya toplayır, bacarıqlar əldə edir və müəyyən dünyagörüşünün sahibi olurduq. Hətta məktəbdə getməyib əkin sahəsində işləyən 15 yaşlı gənc belə nələrsə öyrənirdi. Məhsul yetişdirmək, onu satmaq, satarkən simic tacirlərlə ticarət etmək, həmkəndlilərlə əsaslanan təhsil sistemində keçməlidirlər. Nədir bu bacarıqlar? Tənqidi düşüncə, kommunikasiya, əməkdaşlıq və yaradıcılıq. Daha geniş anlamda izah etsək deyə bilərəm ki, gələcək nəsillə texniki biliklərə az önəm verilməlidir və diqqətini ümumi həyat bacarıqlarına yönəltməlidir. Gələcəkdə həyatımızda bizə lazım olacaq ən vacib amil dəyişikliklərə uyğunlaşmaq bacarığımız olacaq. Yenilərə alışımaq və tanış olmayan situasiyalarda soyuqanlıq qalmaq. Gələcəyə uyğunlaşmaq üçün yeni ideyalar və məhsullar vermək yə-

kişaf edir, insanlarla münasibətləriniz dərinləşir. Hər şey hərəkətdədir və yenidir. Özünüzü yaradırsınız. Qarşınızda yeni üfüqlər açılır, dünyanı fəth etməlisiniz... Böyük insanın beyni gözlənilənlərin əksinə olaraq daha çevikdir. Ancaq gəncin beyni adaptasiya olmağı daha yaxşı bacarır. XXI əsrdə sabitlik çox dəyərli məfhum olacaq. Əgər siz identikliyi, peşənizi və dünyagörüşünüzü qoruyub saxlamaq istəyirsinizsə, dünyadan çox geri qalacaqsınız. Nəzərə alsaq ki, insan ömrü uzanır, bu halda siz illərlə lazımsız əşya kimi olacaqsınız. Ona görə də həyatla ayaqlaşmaq istəyirsinizsə, nə iqtisadi, nə də sosial planda geri qalmaq istəmirsinizsə, daima oxumağa və özü-özünü dəyişməyə alışmalısınız. Tək gənc yaşlarında deyil, elə 50 yaşda da" - deyər Harari yazır.

Alqoritmlərin nəzarətində

Harari yazır: "Belə bir dünyada yaşamaq və özü-özünü ləyaqətli ömür təmin etmək istəyirsinizsə, çevik düşüncə və böyük emosional sabitlik ehtiyatına malik olmalısınız. Siz daima ən yaxşı bildiyinizdən imtina etməli və sizə məlum olmayanı öyrənməlisiniz. Təəssüf ki, uşaqları yeniliyə və psixoloji tarazlığa saxlamağa öyrətmək çox çətindir. Bu, fizikani və ya I Dünya müharibəsinin səbəblərini öyrənmək deyil. Kitab oxumaq və ya mühazirə dinləməklə düşüncənin çevikliyi təmin edə bilməzsiniz. Tez-tez müəllimlərin özlərində də bu çeviklik çatışmır, axı onlar da təhsilin köhnə sisteminin yetirmələridirlər". Tarixçiye görə, bu problem süni intellekt texnologiyasının sürətlə inkişafı fonunda çox vacibdir. Bir azdan özü-özünü istehsal etməyə başlayacaq robotla insanın rəqabəti olduqca mürəkkəb görünür. Məhz buna görə də yeni nəsillə bacarıqlara və analitik düşüncəyə malik olmalıdır ki, süni intellektə məğlub olmasın: "Texnologiya pis deyil. Əgər siz həyatdan nələri istədiyinizi bilirsinizsə, texnologiya yardımçınız olacaq. Yox, istəkləriniz qeyri-müəyyəndirsə, texnologiya qarşısına məqsədi özü qoyacaq və sizin həyatınızı idarə edəcək. O, insanı daha yaxşı dərk etməyi bacarındakı qəflətən aşkar edəcəksiniz ki, texnologiya sizə deyil, siz ona xidmət edirsiniz. Bəyəm küçədə gedərkən bütün diqqəti smartfonunda olan zombilər görməmişiniz? Sizcə onlar texnologiyani idarə edir, ya əksinə?"

Biotexnologiyalar və maşın tədrisinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq insanın hissləri ilə manipulyasiya imkanları da genişləncək. Bu günün özündə "Coca-Cola", "Amazon", "Baidu" və s. bu fəaliyyəti görürlər. Bu təzyiqlərə tab gətirmək üçün insan özünü əməliyyat sistemində nəzər yetirməli və onun kim olduğunu, həyatdan nə istədiyini aydınlaşdırma bilməlidir. Əlbəttə, bu problem dünya qədər qədimdir. Minillər boyu peyğəmbərlər və filosoflar bizim kimliyimizi çözməyə çalışıblar. Ancaq Sokrat və ya Lao-Tszmin dövründən fərqli olaraq XXI əsrdə insanın ciddi rəqibləri var. "Coca-Cola", "Amazon", "Baidu" insanı çözmək uğrunda amansız mübarizəyə başlayıblar. Diqqət yetirin: onların sizin smartfon, kompüter, yaxud bank hesabınızla işləri yoxdur. Onlar məhz sizi çözmək, IT işçilərinin dili ilə desək, "sındırmaq" istəyirlər. Biz tez-tez eşidirik ki, kompüterlərin "sındırılması" dövründə yaşayırdıq. Heç də belə deyil - insanın "sındırılması"dır bu. "Alqoritmlər sizi izləyir. Onlar bilirlər hara gedirsiniz, kimlərlə görüşürsünüz, nə alırsınız. Bir azdan onlar sizin hər addınızı, aldığınız nəfəsi, ürək döyüntünüzü nəzarətdə saxlayacaqlar. "Big Data" və maşın tədrisi hesabına onlar sizi daha yaxşı tanıyacaqlar. Nə vaxt ki, sizi sizdən yaxşı biləcəklər, onda insanları idarə və manipulyasiya edəcəklər. Siz isə heç nə edə bilməyəcəksiniz" - deyər tarixçi həyəcan təbili çalır.

Təbii ki, heç kimə bütün hakimiyyəti süni intellektə təhvil verməyi qadağan etmək olmaz. Qoy hər şeyi alqoritmlər etsin, siz işə istirahət alın. Yox, əgər siz özü-özünüzü nəzarətə saxlamaq və dünyanın gələcəyindən xəbərdar olmaq istəyirsinizsə, çıxış yolu birdir: alqoritmlərdən bərk qaçmaq və özü-özünü bacarıq tanyandan daha tez dərk etməyi bacarmaq. Bütün bunları təhsil təmin etməlidir. Yeni təhsil...

STEM

peşələr dünyanı dəyişəcək

Təhsildə STEM

Akademik fəaliyyətində STEM təhsili tətbiq edən ali məktəblərin sayı artır

← Övvəli səh.1

Oruc MUSTAFAYEV

Bununla belə, İT sənayesi və yüksək texnologiyalı istehsal üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması ilə yanaşı, STEM - təhsil ümumi STEM - savadlılığının inkişaf etdirilməsi vəzifəsini də öz qarşısına məqsəd qoyur. Beləliklə, STEM-də hansı ixtisaslara yiyələnmək olar:

Menecment

Memarlıq və mühəndislik sahəsində menecerlər, kompüter və informasiya sistemləri üzrə menecerlər, təbiət elmləri sahəsində menecerlər.

Kompüter və riyaziyyat

Aktuarlar, kompüter və informasiya sahəsində elmi işçilər, informasiya sistemlərinin memarları, proqramçılar, sistem analitikləri, sistem inzibatçıları, kompüter sistemləri və şəbəkələrinin təhlükəsizliyi üzrə mütəxəssislər, informatika texnoloqları, riyaziyyatçılar, əməliyyatların tədqiqi sahəsində analitiklər, proqram təminatı və əlavələrin tərtibatçıları, statistlər, veb-tərtibatçıları.

Memarlıq və mühəndislik

Aerokosmik sənaye mühəndisləri, mühəndis aqronomlar, memar-rəssamlar, biomühəndislik üzrə mütəxəssislər, kimya mühəndisləri, inşaatçılar, kompüter mühəndisləri, elektrotexnika mühəndisləri, elektromexaniklər, ekoloji mühəndislik üzrə mütəxəssislər, əməyin təhlükəsizliyi üzrə mütəxəssislər, sənaye mühəndisləri, dəniz mühəndisləri, çertyojuçu-konstruktorlar, maşınqayırma sahəsində mühəndislər, geoloq-mühəndislər, neft-qaz işi mühəndisləri, mühəndis geodezistlər.

Tibb və təbiət elmləri ilə bağlı peşələr

Mühəndis-aqronomlar, zooloqlar, astromonlar, biokimyəçilər, biofiziklər, kimyaçılar, ekoloqlar, epidemioloqlar, qida biotexnologiyaları və mühəndisliyi, nüvə energetikası, fizika, kimya, material mexanikası üzrə mütəxəssislər, tibbi-məhkəmə ekspertlər, meşə bələdçiləri, fiziklər, geoloqlar, hidroloqlar, botaniklər.

Təhsil sahəsinin mütəxəssisləri

Alimlər, ali məktəblərin biologiya, kimya, informatika, mühəndislik, ekologiya, memarlıq, aqrar işlər, meşəçilik, riyaziyyat, fizika müəllimləri.

Satış menecerləri

Yüksək texnologiyalı avadanlıqların satışı üzrə menecerlər, tibb, mühəndislik, tədqiqat və s. sahələrdə ticarət nümayəndələri.

STEM mütəxəssisi necə olmaq mümkündür?

Yuxarıda sadaladığımız peşələr hərtərəfli bilik, analitik düşüncə, problemi müxtəlif tərəflərdən nəzərdən keçirmək, kreativ həllər tapmaq bacarığı tələb edir. STEM mütəxəssislərinə öz həmkarları ilə səmərəli ünsiyyət qurmaq və konfranslarda öz tədqiqatlarının nəticələrini təqdim etmək üçün yaxşı ünsiyyət bacarıqları da lazımdır.

Əlbəttə, STEM mütəxəssislər texnika ilə çox sıx ünsiyyətdə olmalı, həm də tək-cə bu və ya digər qadjetin necə qurulduğunu və onu necə idarə edəcəyini anlamaqla kifayətlənməməli, həm də zəruri hallarda onu proqramlaşdırmağı, öz məqsədləri üçün yaxşılaşdırmağı bacarmalıdır.

Qrafik kalkulyatorlar məktəblilər və tələbələr üçün əla simulyator ola bilər. Birincisi, onların formulaların yaddaşa daxil edilməsi, triqonometrik funksiyaların he-

sablanması, loqarifmlər, funksiyaların qrafiklərinin qurulması və s. kimi onlarla faydalı funksiyaları var. İkincisi, kalkulyatorların proqramlaşdırma imkanları sayəsində bu sahədə baza bacarıqları əldə etmək olar, bu isə gələcəkdə asanlıqla istənilən proqramlaşdırma dilini mənimsəməyə kömək edə bilər. STEM fənlərinin tədrisinə orta məktəbdən başlayan və ali məktəblərdə davam etdirən Qərb ölkələrində qrafik kalkulyatorlardan və mobil laboratoriyalardan fəal surətdə istifadə olunur: onlar fiziki və kimyəvi eksperimentlər aparmağa, sensorların köməyi ilə göstəriciləri oxumağa və alınan məlumatları dərhal kalkulyatorlarda hesablamağa imkan verir. Məsələn, hazırda ABŞ-da "STEM - gələcəyin peşəsi" adlı təhsil proqramı tətbiq olunur, bu proqramın iştirakçısı olmaqla qrafik kalkulyatorların bütün funksiyaları ilə tanış olmaq, proqramlaşdırma bacarıqları əldə etmək, layihələndirməni öyrənmək, mobil laboratoriyada təcrübələr aparmaq və hətta real proqramlaşdırma ilə birləşən işləməyə imkan verir.

STEM təhsil hazırda ölkələr arasında rəqabəti günü-gündən gücləndirməkdədir. ABŞ-da bu sahənin aktuallığı 2013-cü ildə STEM-təhsilin inkişafı üzrə qəbul edilmiş strateji planda əksini tapıb. Plan çərçivəsində 2020-ci ilədək 100 min yeni effektiv STEM müəlliminin hazırlanması və mövcud STEM kontingentinə dəstək verilməsi planlaşdırılır. Digər bir məqsəd, orta məktəbdə STEM üzrə təhsil alan tələbələrin payını 50%-ə qədər artırmaqdır. Həmçinin, STEM ixtisaslar üzrə kollec və ali təhsil müəssisələrinin məzunlarının sayını 1 milyon nəfər artırmaq planlaşdırılır.

Nə üçün STEM-i seçməliyik?

Hazırda STEM dünya təhsilində əsas istiqamətlərdən biridir. Texnologiyaların çox sürətli inkişafı nəticəsində yeni peşələr meydana çıxır, hər yerdə STEM mütəxəssislərinə tələbat artır. STEM proqramlarının məzunu təhsillərini başa vurduqdan sonra ən yüksək maaşlı iş yerləri qazanırlar. ABŞ-da onlar çox vaxt bütün digər tələbələrə nisbətən daha çox işləmək hüququna malikdir, universitetlər isə bu proqramların tələbələri üçün ən sanballı qrantlar ayırırlar. STEM termini ABŞ hökuməti yüksək texnologiyalar sahəsində yerli ixtisaslı işçilərin çatışmazlığını etiraf etdikdən sonra populyarlıq qazandı və tezliklə təhsildə yeni tendensiyanın əsasını qoydu. Ənənəvi tələbələrin STEM təhsil sahəsində ixtisaslaşmasına maraq oymatmaq və onları dəstəkləmək üçün ABŞ hökuməti, hətta xüsusi immiqrasiya siyasətinə başladı. STEM fakültələrinin məzunu diplom aldıqdan sonra 36 ay ərzində OPT STEM (Optional Practical Training) təcrübəsini keçmək hüququ qazanırlar. Strateji addımlar effektiv oldu: hazırda ABŞ-da bütün xarici tələbələrin təxminən 45%-i elmi-texniki fənlər üzrə təhsil alır. Mütəxəssislərin fikrincə, 2020-ci ilə qədər STEM mütəxəssislərinə tələbat ABŞ-da 1 milyondan çox yeni iş yeri yaradacaq. Ötən tədris ilində Milli Elm Fondu ölkənin 24 ştatında STEM-təhsilin inkişafını stimullaşdırmaq məqsədilə müəllimlər və tələbələr üçün 50 milyon dollar grant ayırdı.

Sual olunur: Bu sөylər nə üçündür? Cavab sadədir: araşdırmalara görə, əhalinin 1%-nin STEM-peşələrə cəlb edilməsi ümumi daxili məhsulun həcmi 50 milyard dollar artırır, buna görə də digər ölkələr dərhal estafeti tutdular. Məsələn, Böyük Britaniya, Avstraliya, İsrail, Çin, Cənubi Koreya və Sinqapur hazırda STEM-təhsil sahəsində dövlət proqramları həyata keçirir.

Son proqnozlara görə, 2022-ci ilə qə-

dər təbiət elmləri, texnologiyalar, mühəndislik və riyaziyyatla bağlı vakant yerlərin sayı 9 milyona (!) çatacaq. Bu, 9 milyon iş yeri, 9 milyon mütəxəssis tərəfindən özünü təsdiq etmək deməkdir, bu isə, razılığın ki, çox əhəmiyyətli şansıdır.

STEM ixtisaslara hazırlıq artıq məktəb yaşlarından başlanıla bilər. Hazırda dəqiq elmlər, proqramlaşdırma, mühəndislik və texnologiyaların intensiv öyrənilməsi proqramı olan yay düşürgələrinin sayı artır. Məsələn, ABŞ-da Stafford House və Emerald Cultural Institute yay tətilərində 13 yaşından yuxarı yeniyetmələr üçün unikal STEM proqramı təklif edirlər. Tələbələr təcrübə keçən alimlərdən, sahibkarlardan, ixtiraçılardan öyrənir və təcrübədə yeni biliklər tətbiq edirlər.

Əsas odur ki, STEM ən nüfuzlu və tələb olunan təhsil istiqamətlərindən biridir. Əgər siz STEM kateqoriyasına daxil olan fənlərdən birində istedad hiss edirsinizsə və bu istiqamətdə yaxşı oxuyacaqsınızsa, onda STEM sizə ən ürəkəcan karyera perspektivləri vəd edir.

STEM rəqabətliyi gücləndirir

Hazırda dünyada dördüncü texnoloji inqilab baş verir: sürətli informasiya axınları, yüksək texnologiyalı innovasiyalar və sürətli tərəqqi həyatımızın bütün sahələrini dəyişdirir. STEM təhsil hazırda ölkələr arasında rəqabəti günü-gündən gücləndirməkdədir. ABŞ-da bu sahənin aktuallığı 2013-cü ildə STEM-təhsilin inkişafı üzrə qəbul edilmiş strateji planda əksini tapıb. Plan çərçivəsində 2020-ci ilədək 100 min yeni effektiv STEM müəlliminin hazırlanması və mövcud STEM kontingentinə dəstək verilməsi planlaşdırılır. Digər bir məqsəd, orta məktəbdə STEM üzrə təhsil alan tələbələrin payını 50%-ə qədər artırmaqdır. Həmçinin, STEM ixtisaslar üzrə kollec və ali təhsil müəssisələrinin məzunlarının sayını 1 milyon nəfər artırmaq planlaşdırılır. Avropa Birliyi ölkələrində isə bu sahədə işlə təmin olunmuş mütəxəssislərin payı 20 faizə yaxındır. Həmçinin, Avropa ölkələrində proqnozlaşdırılır ki, STEM sahəsində peşəkarlara tələbat 2025-ci ilə qədər 8% artacaq, halbuki başqa peşələrdə bu göstərici cəmi 3% təşkil edir. Britaniyada da STEM-ə tələbat yüksəkdir. Analitiklər də hesab edirlər ki, ölkədə təbiət elmlər, texnologiyalar, mühəndislik elmləri və riyaziyyat ixtisasları üzrə məzunların sayı təxminən 50% artırılmalıdır. "The Balance Sosial Market" Fondunun hesabatında qeyd olunur ki, iş qabiliyyətli əhalinin yaşlanması hər il yeni yaranan 100 min iş yerinin STEM peşələri hesabına təmin olunmasını tələb edir. Hesablamalara görə, ölkə iqtisadiyyatının tələbatı nəzərə alınmaqla hər il STEM ixtisaslı 40 min mütəxəssis hazırlanmalıdır. Bu artım hər il təxminən 50% olmalıdır. Hazırda Türkiyədə, Avropanın 10-dan çox ölkəsində (Finlandiya, Avstriya, Almaniya, Fransa, İtaliya, Hollandiya, Norveç, İrlandiya, İspaniya və s.) STEM təhsilin inkişaf etdirilməsi üzrə stratejiya və təşəbbüslər mövcuddur.

Finlandiyada STEM təhsil ötən əsrin 90-cı illərindən başlayıb. STEM-in fincə adı LUMA-dır və təbiət, riyaziyyat elmlərinin inteqrasiyasını nəzərdə tutur. Artıq ölkənin 10-dan çox universitetində STEM mərkəzləri fəaliyyət göstərir. Finlandiya OECD ölkələri arasında STEM məzunu sayında ən yüksək göstəriciyə malikdir. Hələ 10 il əvvəl STEM ixtisaslı məzunların sayı 20-39 yaşlı 100 min əhali payında 109 nəfər təşkil edib. Bu göstərici Kanadada və İsveçrədəkindən iki dəfə artıqdır.

Asiya regionunda da STEM təhsilin imkanları artır. Bəzi ölkələrdə STEM təhsilə dair xüsusi dövlət proqramları qəbul olunub. Malayziyanın qəbul etdiyi Təhsilin İnkişaf Planında 2025-ci ilə qədər STEM təhsil sahəsində islahatların təmin olunması nəzərdə tutulub. Üçmərhləli islahat çərçivəsində kurikulumun təkmilləşdirilməsi yolu ilə STEM-təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, müəllim hazırlığı, kompleks tədris metodlarından istifadə, kütləvi informasiya vasitələrində STEM-ə marağın və ictimai məlumatlılığın artırılması, ilk iki mərhələnin təşəbbüsünün uğurlu olmasının qiymətləndirilməsi, yeni təşəbbüs və proqramlarla gələcək yol xəritəsinin işlənilməsi nəzərdə tutulub.

Avstraliyada məktəblərdə 2026-cı ilə qədər STEM-təhsilin inkişafı üzrə Milli Stratejiya (National STEM School Education Strategy) qəbul edilib. Strategiyada beş əsas vəzifə müəyyən edilib: 1)Məktəblilərin STEM təhsilə cəlb edilməsi və marağının artırılması; 2)Müəllimlərin potensialının və STEM fənlərinin tədrisinin keyfiyyətinin artırılması; 3)Məktəblərdə STEM-təhsil almaq üçün imkanların dəstəklənməsi; 4)Ali təhsil müəssisələri, biznes və sənaye ilə səmərəli tərəfdaşlıq əlaqələrinin təşviq edilməsi; 5)Güclü verilənlər bazasının yaradılması.

Bundan əlavə, STEM - təhsilin inkişafı sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın müsbət təcrübəsi də vardır. Məsələn, son illərdə Böyük Britaniya və Qazaxıstan arasında ümumi büdcəsi 20 milyon funt-sterlinq olan beşillik tərəfdaşlıq proqramı "Nyuton-əl-Fərabı" layihəsi həyata keçirilir. Proqramın məqsədi iki ölkənin elmi və innovasiya potensialının gücləndirilməsi, kadr mübadiləsinin aparılması və birgə tədqiqat mərkəzlərinin yaradılması istiqamətində qarşılıqlı fəaliyyətin təmin olunmasıdır.

STEM universitetlər

Qeyd edək ki, STEM peşələrinin ölkə iqtisadiyyatında əhəmiyyətli rolunu düzgün qiymətləndirən bir sıra inkişaf etmiş ölkələr bu yeni elmi istiqamətə külli miqdarda vaxt və resurs ayırırlar. ABŞ, Böyük Britaniya, Çin, İsrail dövlət proqramları səviyyəsində STEM təlimini tətbiq edirlər. Bu ölkələrin iqtisadiyyatı o səviyyəyə çatmışdır ki, artıq STEM texnologiyalarının tətbiqi olmadan gələcək inkişaf mümkün deyildir.

Əgər siz də bu istiqamətdə təhsil almaq niyyətindəsinizsə, onda təhsil prosesi-

nin yalnız yeni nəzəri biliklər əsasında deyil, həm də güclü elmi-tədqiqatlar, yüksək səviyyəli müəllim heyəti bazasında təşkil olunduğu universitetlərin seçilməsi ən yaxşı həll olacaqdır. Bunlar hər bir tələbənin şüurunun dəyişəcək şəxsi və peşəkar inkişafının sonsuz imkanlarıdır. Belə universitetlərin çoxu ABŞ-da cəmləşib.

Nüfuzlu "Forbes" nəşrinin məlumatına görə, STEM mütəxəssis hazırlığı sahəsində ən yaxşı universitetlər ABŞ-ın payına düşür. Bu cür ali məktəblərin arasında həm beynəlxalq ələmdə geniş tanınan, həm də kifayət qədər spesifik və dar istiqamətli universitetlər var: Massaçusets Texnologiya İnstitutu (əsasən dəqiq elmlər və mühəndislik sahəsində ixtisaslaşmış), Harvard, Stanford, Kornel, Rays, Karneqi Mellon, Con Hopkinz universitetləri, ABŞ Hərbi Dəniz Akademiyası, ABŞ Hərbi Hava Qüvvələri Akademiyası, Kaliforniya Texnologiya İnstitutu (NASA ilə birbaşa əlaqəsi olan reaktiv hərəkət laboratoriyası bu ali məktəbə məxsusdur), Corciya Texnologiya İnstitutu (Fransa, İrlandiya, Çin və Sinqapurda filialları var) və s. Son illərdə STEM təhsili öz akademik fəaliyyətində tətbiq edən ali məktəblərin sayı və coğrafiyası da genişlənir.

ABŞ-da STEM mütəxəssislərinin orta illik əməkhaqqı:

Mühəndis-neftçilər	132320\$
Memarlıq və mühəndislik nəzarətçiləri	128170\$
Kompüter və informasiya sistemlərinin inzibatçıları	123950\$
Astronomlar	110450\$
Fizika	110110\$
Kompüter və informasiya tədqiqatları sahəsində alimlər	106290\$
Kompüter avadanlıqlarının mühəndisləri	104250\$
Aerokosmik mühəndislər	103870\$
Riyaziyyat	102440\$

Bunlar STEM əsaslı yüksəkmaaşlı peşələrin tam siyahısı deyil. STEM sahəsində yaradıcı və bədii fənlər də daxil olmaqla kreativ istiqamət fəal inkişaf edir: sənaye dizaynı, sənaye estetikası və s. Bu cür proqramlar ABŞ-ın bir çox universitetləri tərəfindən təklif olunur.

Beləliklə, bu gün dünyamız dəyişdikcə, cəmiyyətin tələbləri, şəxsiyyətinin maraqları da dəyişir. Əgər əvvəllər əmək dərində qızlar önlüklər tikir, oğlanlar isə ağac və ya metalla işləyirdilərsə, hazırda bunlar, sadəcə olaraq, kifayət deyil. Robot texnikası, konstruksiya, proqramlaşdırma, modeləşdirmə, 3D-layihələndirmə - indi bütün dünyanın müasir məktəbliləri bu sahələrlə maraqlanırlar. Bu maraqları həyata keçirmək üçün daha mürəkkəb bacarıq və sənətlər lazımdır. Yalnız bilmək və bacarmaq deyil, həm də araşdırmaq və icad etmək vacibdir. Eyni zamanda, elm, riyaziyyat, texnologiya və mühəndislik kimi əsas akademik sahələrdə inkişaf etmək lazımdır ki, bu da bir sözlə birləşdirilə bilər - STEM!

Təcrübəmdə uğurlu fənlərarası inteqrasiya esselərin məzmununda aşkarlanır

Şagirdlərin coğrafi təfəkkürünün qiymətləndirilməsində esselərin imkanlarından istifadə

Vəfa SÜLEYMANOVA,

Bakı şəhəri, 53 nömrəli tam orta məktəbin coğrafiya müəllimi

Coğrafiya elminin şagirdlərin dünyagörüşünün artması, təbiətdə, cəmiyyətdə baş verən hadisə və proseslərin gedişatını doğru izləyib, proqnozların verilməsi kimi bacarıqların formalaşmasında müstəsna əhəmiyyəti vardır. Bu bacarıq, bilik və vərdişlər heç zaman öz aktuallığını itirmir.

Öyrənmə prosesini müasir iş üsullarının köməyiylə əyləncəli təşkil etmək olarsa, bunun qiymətləndirmə prosesinə də təbiiyi mümkündür. Bu məsələdə esselərin imkanları çox genişdir.

Esselərdən daha çox ədəbiyyat dərslərində istifadə olunsada, onların coğrafiya fənnində də tətbiq imkanları kifayət qədərdir.

Esse yazmaq münasibət bildirməkdir. Bunun içərisinə şagirdlərin mövzu ilə bağlı təhlil, fikir və fantaziyaları daxil ola bilər. Essenin üstünlüyü onun quruluşunda sərbəstliyə yer verilməsindədir. Bu sərbəstliyin nədən ibarət olduğunu artıq VII sinif şagirdləri dərk edir və tapşırıqlar müntəzəm aparılıqda onu məmnuniyyətlə icra edirlər. Essenin məzmununda bir fikirdən gözlənilmədən digərinə keçilməsi, qeyri-adi nəticələrin çıxarılması onu daha da maraqlı edir. Bu bacarıqların formalaşması az zaman alır, amma nəticə gözlənilənli üstələyir.

Esse yazmaq müstəqil düşüncə, istedad, geniş təxəyyül, mədəni səviyyə tələb edir. Coğrafi biliyi, dünyagörüşü, yaradıcı təxəyyülü və mütaliə mədəniyyəti olan şagirdlərdə bu bacarığı qısa zamanda formalaşdırmaq olar. Bunun üçün maraqlı bir mövzu seçib, şagirdlərdə əhval və özünəinam hissi yaratmaq – motivasiya vermək lazımdır. Bu, sistemli şəkildə olarsa uğur təmin edilir.

Yaradıcı təbiiyyətə mərhələsində şagirdləri qruplara ayıraraq verilən tapşırıqların biri esse olarsa, bu, şagirdlərin sevincinə səbəb olur. Çünki qrup daxilində əmək bölgüsü zamanı şagirdlərdən heç olmasa biri bu vəzifəni sevse və öz üzərinə götürməyə hazır olur. Qrup işlərinin təqdimatı zamanı ən çox maraqla gözlənilən əsl sağlamlıq rəqabət yaradan da məhz essenin təqdimatı olur.

İş təcrübəmdə bir çox uğurlu və gözlənilməz fənlərarası inteqrasiya esselərin məzmununda aşkarlanır. Fikrimi bir neçə əyani misallarla sübuta yetirmək istərdim.

“Afrikaya səyahət” mövzusunda təqdimatın hazırlanması üçün şagirdləri qruplara ayırdığım zaman yazılan esselərdə coğrafiya və ədəbiyyat fənləri arasında inteqrasiya çox uğurlu alınmışdır. Nümunə: “...Xeyir və Şər Afrikanın şimalında Böyük Səhrada yaşayırdı. Xeyirin suyu qurtardı üçün Şər ondan suyun əvəzində gözlərinə tələb edir. Xeyirin gözlərindən axan qan dənizə tökülür və o vaxtdan dənizin adı Qırmızı dəniz olur”. Maraqlıdır ki, digər qrupun yazısında da Xeyirlə Şərin mübarizəsi gədir, lakin bu şagirdlər Qabusna-

mə dastanına istinad edirlər: “... Şər torpağı cızaraq yazır: “Xeyir, mən səndən qorxmuram”. Bundan sonra yağış yağır və həmin cızılan yerdə Konqo, Niger, Nil, Zambezi çayları yaranır. Cümlənin nöqtəsi Viktoriya gölü, vergülü isə Tanqanika gölü olur. (Göllərin konfigurasiyasının nöqtə və vergülə bənzədilməsi, zənnimcə çox uğurlu almış - V.S.). Yağışdan sonra Xeyir öz qanadı atı ilə gəyər qalxır, bu yazını görüb Şərə cəza vermək üçün onu Yer in yeddinci qatına göndərir və tapşırır ki, qaydarkən ağzına torpaq götürməsin. Amma Şər tapşırığa əməl etmir, ağzında torpaq qayıdır və dözə bilməyib tüpürəkən bundan Madaqaskar, Kanar, Azor, Seyşel kimi adalar yaranır. Bu zaman Tanrının onlara qəzəbi tutur və qılıncla Afrikanı iki yərə ayırır ki, bu da ekvator xətti olur. O vaxtdan Şər Afrikanın şimalında, Xeyir isə cənubunda yaşayır...”.

Göründüyü kimi, şagirdlər Afrikanın coğrafi mövqeyi, sahil xətti, çay və göl sistemini mənimsəməklə yanaşı, onun təbii şəraitini də qiymətləndirə bilsinlər. Ona görə də Xeyiri təbii şəraitin daha əlverişli olduğu cənuba, Şəri isə çətin şəraitli şimala layiq görürlər.

Materiklərin müqayisəli təhlilini təkcə Venn diaqramı ilə deyil, həm də esse əsasında etməyi tapşırıdım. Nəticədə “Meyvələrin söhbəti” materiklərə tətbiq olundu. Hər materik özünün üstünlükləri ilə öyündü. “... Bayaقدan bir kənardə sakitcə dayanan soyuq təbiəti Antarktida, nəhayət, dilləndi: - Bəsdir mübahisə etdiniz. Sizin bu münasibətləriniz məndən də zərərsiz ötürməyib. Üzərindəki ozon təbəqəsinin yarılması bütün dünyaya xəbərdarlıq mesajdır. Əgər mən ərisəm siz su altında qalarsız. Belə qonşuluq etsəniz Yer in nizamı pozular”.

Göründüyü kimi, şagirdlər materiklərin təbii şəraitini mənimsəməklə yanaşı, global ekoloji problemlərə də toxunur, proqnoz vermək imkanlarından yararlanırlar.

Ekoloji çirklənmə ilə bağlı essədə isə məişət zəminində söhbətlər - şagirdin anası ilə ev təmizləmək üçün istifadə edilən kimyəvi maddələrin zərərliyi haqqında dialoqu 50 il sonraya olan səyahətlə bitir... Ana artıq dünyasını dəyişib, onun adını daşıyan nəvəsinin sağlamlığında problemlər yaranıb. Bunun kökündə isə zaman-zaman yığılmış ekoloji çirklənmələr durur.

Bu yazıda şagirdlərin proqnoz vermək, dünyanı qorumağa yönəlik səmimi cəhdləri çox təsirli alımb. Üstəlik, coğrafiya və kimya fənlərinin inteqrasiyasını reallaşdırmaqla yanaşı, tibbi coğrafiya kimi yeni bir sahəyə də maraq göstərdikləri sübut olunur.

ABŞ və Böyük Britaniya əsədən şagirdlərin bilik və bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunur. Bəzi müxtəssislər onları örnek götürərək bizdə belə təcrübənin olmadığına heyfslənirlər. Mən isə bir pedaqoq kimi bu eksperimentlərə iyrimi il əvvəl başlamışam.

Bir məsələni də vurğulamaq istərdim ki, uşaqlarda yaradıcı düşüncənin səviyyəsinin aşağı düşməsi narahatlıq doğurur. Bunun əsas səbəbini onların “hazır oyunları” mənimsəməsində görürəm. İkinci səbəb isə bədii qiraətdən uzaqlaşmaqdır ki, bunun da kökündə yenə birinci səbəb durur. Odur ki, uşaqları kompüter oyunlarından mümkün qədər uzaq tutmaq, onları öz təxəyyüllərini inkişaf etdirməyə təşviq etmək lazımdır.

Yaradıcılığı erkən yaşlardan inkişaf etdirərək özünə, potensialına güvənən şəxsiyyətlər yetişdirmək lazımdır.

Əbədiyyət üfüqlərində doğan bir günəş

Əmiraslan BƏŞİROV,

Yevlax şəhər 5 nömrəli tam orta məktəbin müəllimi, “Əməkdar müəllim”, “Ən yaxşı müəllim” müsabiqəsinin qalibi

Nəsimi nəfəsi insan mənaiviyyətinin ən pis nümunəsi kimi ön plana çəkir və bu zərərli xislətə qarşı eşq yolunu ən dəyərli vasitə kimi təlqin edir. Şair ideal bir baxışla insanın bəşəri keyfiyyətlərini poetik səviyyədə mənalandırır və onu əqidəyə çevirir.

Nəsimiyə görə “mən” mənəmlik deyil, insanın özünü dərk etməsidir. *Kəndi vücudunda çün gördü Nəsimi səni, Tanıdı kim, kəndidir məzhəri-ənvari-zat* - deyən şair özünü dərk etməyin haqqı dərk etməyə götürüb çıxardığını izhar edir.

Nəsiminin “mən”i həm də zülmə və ədalətsizliyə qarşı bir çağırışdır.

Şairin “Bəhrüləsər” adlı fəlsəfi ruhlu qəsdəsi bu baxımdan qiymətlidir.

Bir ovuc tozdu küləklər qarşısında bu bədən Ömrümüz qar tək ərir hər an günəşdən, şöladən İnsan üçün mərifətdən özgə yoxdur bir bəzək Aqıl insan zər üçün öz ömrünü verməz hədəf.

Şairin fəlsəfi müddəalarından biri də budur ki, həyatını var-dövlət yığmağa sərf edənlər gərəksiz və özünə qalmayacaq (“yığdın yadındır”) yük üçün əlləşirlər ki, bu əzablı işdən bir şey əldə edə bilməyəcəklər.

Nəfsini biləndir ki, yaqın Rəbbini bildi... Nəfsini bilən bil ki, Haqqı bildi haqiqət.

Nəsimi insan mənaiviyyətinin böyük ustalıqla bədii-fəlsəfi süzgəcdən keçirmiş, insanın bəşəri keyfiyyətlərini araşdırmış, mənalandırmış və bədii ustalıqla gələcək nəsillərə çatdırmışdır.

Şairin yaradıcılığında bəzən dərin kədər, dünyadan narazılıq və şikayət motivlərinə də rast gəlinir. İstilaçıların zülmü, hakim təbəqənin azğınlığı, apardıdığı silahsız mübarizədəki uğursuzluqlar şairi müvəqqəti olaraq sarsıdır. Lakin bədilik motivləri şairin poeziyası üçün səciyyəvi deyildir.

“Nəsimi idrakda “yoqinliyin elmi” (“elm əl-yəqin”) və yoqinliyin eyini” (“eyn əl-yəqin”) və “yoqinliyin həqiqəti” (“haqq əl-yəqin”) mərhələlərini nəzərdən keçirmişdir. Onlardan birincisi bilik, ikincisi görmə və üçüncüsü haqq çatmadır. O yazır: *Bildiyim elmül-yəqindir, gördüyüm eynül yaqin, Eynül - yaqin haqqı görün gözüdür.*

Onun fikrincə, idrak (mərifət), fəzilət və hüner yaradan xalis qızıldır”. (Zakir Məmmədov, Azərbaycan fəlsəfəsi tarixi, Bakı 2006, səh.255).

“Şərq peripatetikləri bütün varlıqları səbəb və nəticə əslihlığında görür, onları qarşılıqlı surətdə bir-biri ilə əlaqədar tədqiq edirlər. Nəsimi isə səbəb və nəticəni deyil, səbəblərin başlanğıcı saydığı cəvhəri bilməyə diqqət yönəltdirdi: *Ey hikmətin rəisi, məlulu illəti qoy, Əvvəl bu cəvhəri bil kim, məbədəi-iləldir.*

(Zakir Məmmədov, Azərbaycanın fəlsəfi tarixi, Bakı 2006, səh.253).

“Nəsiminin fəlsəfi fikirlərini sufilərin fəlsəfəsindən fərqləndirən başlıca xüsusiyyət onun hürufi rəmzlərindən istifadə etməsidir. 28, yaxud 32 hərf şairin mühüm ifadə vasitələrindəndir.

Azərbaycanın mütəfəkkir şairi İmadəddin Nəsiminin fəlsəfi görüşləri

O, bir sıra şeirlərində hərləri xüsusi mövzuya çevirmiş, birincidən otuz ikinciyədək, yaxud əksinə, hər bir hərlə bağlı fikir söyləmişdir...

Gör Nəsimi ki, surəti mənə, Aşkarü nihan otuz ikidir”.

Böyük sələfi Nizami Gəncəvidən sonra ədəbiyyatımızda və fəlsəfi fikir tariximizdə humanizm, bəşəriyyət və ədalət ideyalarının dönməz qarçılarından biri olmuş Nəsiminin zəngin bədii fəlsəfi irsi insanlığa saflaşdırıcı gücü bu gün də önəmli və təsirlidir.

Şairin dərin humanizmini global-bəşəri məhiyyəyə yüksəldən poetik məharəti, dilinin şirinliyi və axıcılığı, heyrətamiz şeiriyyət abəngi və ilk növbədə İ.Nəsiminin milli özünə məxsusluğuna əlavə rəvnəq verdiyi doğma xalqına bizim günlərdə də mənaivi zənginlik gətirir.

Nəsimi ərəb, fars və ana dillərində yazmışdır ki, bu, o dövrün ab-havasına uyğun seçim idi və şairin oxucu auditoriyasını xeyli genişləndirməyə imkan verirdi. Yaşadığı dövrün xalq dilinin üslub-qrammatik və yazılı ədəbi dilin formalaşmasına təsirini araşdırmaq baxımından da Nəsimi şeirləri və şeirlərindəki fəlsəfi fikirləri misilsiz bir qaynaq və milli sərətimizdir.

Nəsimi yaradıcılığında dini-fəlsəfi mövzunu dünyəvi ideya axtarıları üzvi surətdə tamamlayır.

Nəsiminin yaradıcı varlığından yeddi əsr keçsə də tam əminliklə demək olar ki, o, bəşəriyyəti düşündürən dahi sənətkar və şəxsiyyət olmaqla, öz əqidəsi, bəşəri ideyaları yolunda canından keçmiş Azərbaycan şəhətidir.

Zaman keçdikcə şairin fəlsəfi fikirləri müasir sayılmış və özü demişkən “o təkcə Azərbaycana deyil, bəşəriyyətə lazımmam” səmimi iddiasını doğrultmuş və gərəkləşdirmişdir.

Nəsiminin yaradıcılığı yeni və gənc nəslin tərbiyəsi və pedaqoji təlimlər üçün də dəyərli mənbədir.

Şairin yaradıcılığı yol ayrıcında qalanlara, özünü və qüvvəsini dəyərləndirməyi bacarmayanlara da istiqamətləndirici bir mayak rolunu oynayır.

Şair dönə-dönə təlqin edir ki, özünü tanımaq, qüdrət sahibi olmaq kamil insana xas olan keyfiyyətlərdir.

Nəsimi Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində yazılmış fəlsəfi qəzəlin banisi olub. Allah sevgi və onun yaratdığı varlıqlar içərisində ən qiymətli olan insana sevgi və ona dəyər vermək Nəsiminin fəlsəfi şeirlərində açıq seçilir ki, bu da onu ateist və dinsiz adlandırılan yad ideologiyalardan tutulmuş kor gözlərinə və qərəzli münasibətlərinə dəlil-sübutdur.

Məsələ: *Sən mənə yar ol ki, Könlüm bir daxiyar-istəməz Könlümün dildarı sənənsən, Özgə dildar istəməz...*

Bu misralardakı həm yar, həm də dildar Allahla sığınmaq və ona sevgi mənasında işlədilmişdir.

Təəssüf ki, həm XIV-XV əsrlərin islam

“Nəsimi ili”

Mütəfəkkir şair Seyid Əli İmadəddin Nəsimi nəinki Azərbaycan ədəbiyyatında fəlsəfi şeirin əsasını qoymuş, nəinki Azərbaycan dilinin zəngin imkanlarının gücü ilə bədii fəlsəfi irs yaratmış, o həm də Allahın yaratdığı varlıqlar içərisində insanı fəvqəlbəşəri qüvvə kimi tərənnüm etməklə dünya ədəbiyyatına böyük sənətkarlıq təsiri göstərmişdir. Həyat və kainatın sirlərini dərk etməyə səy göstərən Nəsiminin adı panteizm mövqeyində çəkilsə də, özündən əvvəlki panteistlərdən (ruhun cəmədat- cansız ələm, nəbatat və heyvandan keçərək insana doğru inkişafı qəbul edənlər) fərqli olaraq öz fikirlərini hüruflilik mövqeyindən izah edir.

Nəsimi özündən əvvəlki panteistlərdən fərqli olaraq Allahı insanda axtarmamış, onları cyniləşdirməmiş, çox sadə şəkildə özünün hüruflilik fəlsəfəsinin gücü ilə insanın dəyərini yüksək səviyyəyə qaldırmaqla lirik “mən”i ilahiləşdirmişdir. O, həyat gözəlliklərinin təsdiq və tərənnüm edən, ondan bəhrələnməyə çağıran nikbin ruhlu şair və mütəfəkkirdir.

Nəsimi yaradıcılığını və bütövlükdə onun hüruflilik ideyalarının təsiri altında yazdığı şeirlərini dərin düşüncə süzgəcindən qiymətləndirsək belə deməyə tam əsas var ki, şairin yaradıcılığı, fəlsəfi görüşləri kamil insan ideyasını diqqətdə saxlayır. Nəsimi insanların könül dünyasını, mənəvi dəyərlərini misilsiz ustalıqla bədii-fəlsəfi araşdırmadan keçirmiş, nəticədə insanı kainatın ən kamil varlığı kimi ulu Yaradandan məhiyyətinə yaxınlaşdırılmış təlimin poetik nümunələrini yaratmağa nail olmuşdur. Nəsiminin insanlıq, kamil şəxsiyyət haqqında təsəvvürləri və qənaəti mükəmməl və gərəkliliyə uyğundur.

feodal, həm də XX əsrin sovet ideoloqları böyük filosof şairin yaradıcılığını və fəlsəfi görüşlərini öz cəng arabasına qoşaraq onu milli və müsəlman ruhundan, başlıcası bəşəri dəyərlərdən uzaqlaşdırmağa, ayrı salmağa cəhd etmişlər.

Nəsimi Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində ilk dəfə müstəzad, mürəbbə və tərzibəndlər yazmışdır. Onun rübailəri, tyuruqları bədii quruluş və məzmunca orijinal və qiymətli. Rübailərində hürufliliyin müddəaları, şairin fə-

səfi görüşləri, həyat və kainat haqqında düşüncələri yığcam və məntiqli bir dildə ifadə olmuşdur.

Nəsiminin şeirləri hələ sağlığında Azərbaycanda, Yaxın Şərqudə, İraqda, Kiçik Asiyada və Suriyada, orta Asiyada və uğurlar içərisində gəniş şöhrət tapmışdır.

Əsərlərində Nəsimi humanizmi, nəcib əməlləri, saf məhəbbəti, təmənnaşız dostluğu, mənəvi ucalığı, sədaqəti, təbiətin sonsuz gözəlliklərini tərənnüm, zülm və əsarəti, ədalətsizliyi, fanatizmi, nadanlılığı, ağcözlüyü, paxıllığı, riyakarlığı kəskin tənqid edib.

Nəsiminin ana dilində yazdığı şeirlər Şah İsmayıl Xətai, M.Füzuli, M.P.Vaqif kimi böyük sənətkarların yaradıcılığına qüvvətli təsir göstərmişdir. XV əsrin I yarısında yaşamış Qaraqoyunlu hökmdarı, Həqiqi təxəllüsü ilə yazıb yaratmış Cahanshah ana dilində Nəsimiyə nəzirələr yazmışdır.

Nəsiminin fəlsəfi görüşlərinin təsiri ədəbiyyatda iki istiqamətdə davam etmişdir. Onun görüşlərini qəbul edən hüruflilik şairlər (Xəlili, Süruri, Tüfeyli və b.) Nəsiminin mövzularını təkrar qələmə almışlar. Hüruflilik olmayan şairlər isə onun irsindən sənətkarlıq baxımından faydalanmışlar. Şairin poetikası, fəlsəfi görüşləri XV əsrdən etibarən bütün türkdillə ədəbiyyata qüvvətli təsir göstərmişdir. Türk şairi Rəfi “Bəşərətnamə” əsərində Nəsimini özünün ustası və müəllimi adlandırmışdır.

Nəsiminin fəlsəfi görüşlərinin təsiri ədəbiyyatda iki istiqamətdə davam etmişdir. Onun görüşlərini qəbul edən hüruflilik şairlər (Xəlili, Süruri, Tüfeyli və b.) Nəsiminin mövzularını təkrar qələmə almışlar. Hüruflilik olmayan şairlər isə onun irsindən sənətkarlıq baxımından faydalanmışlar. Şairin poetikası, fəlsəfi görüşləri XV əsrdən etibarən bütün türkdillə ədəbiyyata qüvvətli təsir göstərmişdir. Türk şairi Rəfi “Bəşərətnamə” əsərində Nəsimini özünün ustası və müəllimi adlandırmışdır.

Türkmən şairi Əndəlib, özbək şairi Əsiri Nəsimiyə poema həsr etmişdir. Özbək şairi Ə.Nəvai “Nəsayim ul məhəbbət” əsərində Nəsiminin yaradıcılığına yüksək qiymət vermişdir. Şairin əlyazmaları dünyanın bir sıra kitabxanalarında saxlanılmışdır. Əsərləri dəfələrlə və kütləvi tirajda çap edilmişdir. 1973-cü ildə UNESCO-nun qərarı ilə Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyi beynəlxalq miqyasda qeyd olunmuşdur. Azərbaycanda və Moskvada keçirilən yubiley tədbirlərində dünyanın bir çox ölkələrindən gəlmiş nümayəndələr iştirak etmişlər. Yubiley tədbirləri ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə keçirilmişdir.

Nəsimi özü dediyi kimi, “Ədəbiyyət üfüqlərində doğan bir günəşdir”. Zaman keçdikcə onun kamil eşqi libasına bürünmüş misraları dünyanı fəth etməkdədir.

2017-ci ilin may ayında Parisdə UNESCO-nun baş qərarında Nəsiminin ölümünün 600-cü ildönümü bəşəri bir tarix kimi yad edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Nəsiminin 650 illik yubileyinin keçirilməsi və Azərbaycanda “Nəsimi ili” elan edilməsi haqqında müvafiq sərəncamlar imzalayıb.

Bu, dövlətimizin və xalqımızın öz dahi şairinə, böyük əqidə sahibinə verdiyi layiqli qiymətdir ki, onu bütün dünyaya nümayiş etdirir.

Süni intellektli robotlar ahil insanlara kömək edirlər

Son illərdə müxtəlif otellərdə, hava limanlarında, ticarət mərkəzlərində çalışan süni intellektli robotlara tez-tez rast gəlinir. “Ağıllı” robotlar artıq yaşlılara qayğı və reabilitasiya mərkəzlərində məskunlaşan ahillərə xidmət göstərirlər. Dublin Triniti Kollecinin dosenti Konor Makqinin sözlərinə görə, hündürlüyü 0,8 m və çəkisi 15 kq olan Stivi, Paro və Pillo adlı 3 robot smartfon və ya sensor ekranı yüklənmiş tətbiqlərin köməyi ilə idarə olunur. Onlar yaşlı insanların həmsöhbəti olur, məişət işlərində kömək edir, hətta dərmanlarını vaxtlı-vaxtında qəbul etməyi xatırladırlar.

www.hightech.fm saytı xəbər verir ki, robotlar həmçinin, otağın havalandırılması, temperaturun normada saxlanması və digər məişət işlərinin öhdəsindən gələ bilərlər. Ahil insanlar süni intellektli “köməkçi”lərin dəstəyi ilə Skype və digər sosial şəbəkələrdə öz tanışları ilə əlaqə yaradır, söhbət edə bilərlər.

Tədqiqatçılar 3D çap vasitəsilə Mərcaan qayalarını bərpa edirlər

İsrailin Texnologiya İnstitutu və Bar-İlan Universitetinin alimlərindən ibarət tədqiqatçılar qrupu 3D çapın köməyindən istifadə edərək bütün dünyada mərcaan qayalarının bərpası üçün bir sistem yaradıblar. Bu sistemin vasitəsilə ətraf mühitin və suyun temperaturunun təsirinə məruz qalmaq istəyən süni mərcaan qayaları hazırlamaq mümkündür.

www.hightech.fm saytı məlumat verir ki, mərcaan qayaları müəmməd olaraq məhvə məruz qalırlar. Bunun bir çox həm təbii, həm də antropogen səbəbləri vardır. Tədqiqatçılar bunun əsas səbəblərindən biri kimi iqlim dəyişikliyinə göstərirlər. Yeni yaradılan texnologiya hazırda İsrailin Eylat sahillərində tətbiq olunur. Tədqiqatçıların sözlərinə görə, 3D çapın köməyilə zəngin sualtı ekosistemi bərpa etmək olacaq. Çap olunmuş 3D qayalar təbii mərcaan qayalarını təqlid edərək müxtəlif növ balıqların diqqətini çəka biləcaq. Alimlərin fikrinca, balıqlar bu süni mərcaan qayalıqlarında çox asanlıqla məskunlaşa bilərlər. Suda quraşdırılan 3D printerlə polilaktik kimyevi turşusu, qarğıdalıdan hazırlanan bioloji aktiv bioplastikadan, maniokdan və şəkər qamışından istifadə olunur.

Yeri görünəcəkdir...

Vidadi XƏLİLOV,
*pedaqogika üzrə elmlər doktoru,
professor, Əməkdar müəllim*

Gəlimli-gedimli dünyada daha bir dost ikisinin ağırsını-acısını duyduq. Xanım ziyalıların sırasında sayılıb-seçilən, sözü-söhbətiylə diqqəti cəlb edən, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar müəllim Rəfiqə Şahgül qızı Mustafayeva bu dünyaya, doğmalarına, həmkarlarına əlvida, qalanlara salam olsun dedi!

Respublikamızda və onun hüdudularından kənar da yaxşı tanınan, 2002-ci ildən Beynəlxalq Pedaqoji Akademiyamızın həqiqi üzvü kimi səmərəli fəaliyyət göstərən Rəfiqə xanım özünəməxsus dəst-xətti, problemlərə yanaşma tərzi, natiqlik məharətiylə həmişə, hər yerdə heyranlıq yaradırdı. Vaxtilə ali təhsil aldığı Bakı Dövlət Universitetini, aspirantı olduğu, həmişə ata evi bildiyi Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunu (indiki Təhsil İnstitutunu), orada çalışanları, düzgün istiqamət verənləri minnətdarlıqla xatırlayırdı.

Bakıdakı 100, 182 nömrəli orta məktəblərdə müstəqil pedaqoji fəaliyyətə başladığı illərin uğurlarından da fərəhlə söhbət açırdı. Düz edirdi. Əslinə qalsa, həmin təhsil ocaqlarında çalışdığı illərdə tanındı, necə deyərək, pərvazlandı.

Keçən əsrin 60-cı illəri idi. Azərbaycan Dövlət Universitetinin məzunu olan istedadlı filoloq Rəfiqə Mustafayeva müəllim kimi müstəqil əmək fəaliyyətinə başlamışdı. Özü də bünövrədən, təhsilin ilk mərhələsindən, ibtidai siniflərdən. Bir müddətdən sonra isə yuxarı siniflərdə Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənnini tədris etməyə başladı. Çox keçmədi ki, orijinallığı və zənginliyi ilə diqqəti cəlb edən fənn kabinetini yaratdı. Hər hansı mövzunu - tədris materialını dərşdə - sinifdə öyrətməyin əsasını qoydu. Gənclik eşqi, yaradıcılıq həvəsilə çalışdı. Hər bir ədəbiyyat dərşini bir aktyorun teatrına, sözün həqiqi mənasında, ədəbi-bədii kompozisiyaya çevirməyə adət edən novator müəllimin soracağı o vaxtlar Respublika Maarif Nazirliyinə rəhbərlik edən akademik Mehdi Mehdiqadaya də çatdı. Mehdi müəllim öz əmələsinə, iş üslubuna uyğun olaraq yolunu 182 nömrəli məktəbdən saldı, Rəfiqə xanımın iş təcürbəsi, yaratdığı fənn kabinetini ilə yaxından tanış oldu. Onda xoş təəssürat, aydın təəvvür yarandı. O ərafədə Cəfər Cabbarlı adına Azərbaycan Dövlət Kino Studiyasında “Xalq şairi Səməd Vurğun” adlı tədris filminin çəkilişinə hazırlıq görüldü. Filmdə istinad ediləcək iş təcürbəsini müəyyənləşdirmək məqamı gələndə nazir M.Mehdiqadə Rəfiqə müəllimin dərşlərinə

əsaslanmağı məsləhət bildi. Yenilik, yaradıcılıq əzmlilə çalışan Rəfiqə xanım əmək fəaliyyəti dövründə istedadlı pedaqoq, metodist kimi tanındı. Bununla belə, pedaqogika elminin bir sıra nəzəri məsələlərini mükəmməl mənimsəmək üçün aspirantura yolu ilə təhsilini davam etdirmək arzusunda idi. Sevimli müəllimləri, dostları, həmkarları onun bu arzusunun, bu niyyətini yüksək qiymətləndirdilər. 1970-ci il... Məhz həmin ildə, necə deyərək, arzusu çin oldu. Neçə-neçə görkəmli pedaqoq, psixoloq alimin həyat yoluna işıq tutan Azərbaycan Dövlət Elmi-Tədqiqat Pedaqogika İnstitutunun (o vaxt institut belə adlanırdı) aspiranturasına daxil oldu. Namizədlik dissertasiyasını vaxtından əvvəl tamamlayaraq uğurla müdafiə etdi. Sonrakı illərdə yaradıcı əmək fəaliyyətini Maarif Nazirliyində və Respublika Mərkəzi Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun (sonralar bu institut Azərbaycan Müəllimləri İnstitutu adlandırıldı) pedaqogika kafedrasında baş müəllim, dosent, professor, kafedra müdiri vəzifələrində çalışdı. 1987-ci ildə Tbilisi şəhərində doktorluq dissertasiyasını müdafiə etdi. Azərbaycanın pedaqoq alimləri sırasında ilk qadın elmləri doktoru kimi tanındı.

1990-cı ildə SSRİ Ali Attestasiya Komissiyasının qərarı ilə ona professor adı verildi. Geniş, çoxcəhətli elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə rəğbət qazandı, nümunə göstərildi.

Professor Rəfiqə Mustafayeva pedaqogikanın ən aktual sahələri üzrə yüzlərlə elmi - metodik əsərin, tədris vəsaitlərinin müəllifi kimi tanınır. Bununla belə, onun elmi-pedaqoji fəaliyyətində kədr hazırlığı - aspirant və dissertantlara elmi rəhbərlik xüsusi yer tutur.

Professor Rəfiqə Mustafayeva pedaqoji elmlər namizədi - pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alan onlarla gənc tədqiqatçının elmi rəhbəri, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, elmlər doktoru elmi dərəcəsi alanların isə rəsmi opponenti olub. Minnətdarlıq hissi ilə deməliyə ki, indi onlar Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Sumqayıt və Lənkərandakı universitetlərdə, digər ali və orta ixtisas məktəblərində əzmlilə çalışır, səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Bununla belə ağır itkinin ağı-acısını duyurlar. Çətindir, çox çətindir. Ancaq nə etmək olar?

Gəlimli-gedimli, son ucu ölümlü dünyanın əzəl qanunu belədir. 21 iyun 1936-cı ildə dünyaya gəldi. 20 avqust 2019-cu ildə dünyasını dəyişdi Rəfiqə Şahgül qızı. Bir dünya ömrü o dünyaya apardı. Daha neyləmək olar? Bizə o qalır ki, səmimi qəlbə deyək: ən ali elmi-pedaqoji məclislərdə həmişə, hər an yeri görünəcəkdir. Ruhü şad, yeri cənnətməkan olsun!..

“AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ”

Qəzet 1934-cü ildən çıxır	
Baş redaktorun müavini	Sarvan İbrahimov 538-21-55
Mühasibatlıq	539-67-74
Reklam və elanlar	539-20-77 (tel./faks)

Ünvan: AZ-1100, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə 23 M, Mətbuat Evi, 5-ci mərtəbə

Qəzet “Azərbaycan müəllimi”nin kompüter mərkəzində yığılır və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunur

Qəzet hər həftənin cümə günü çıxır

Bank hesabımız
Azərbaycan Beynəlxalq Bankı 5 saylı “Mətbuat şöbəsi”
Kodu: 805142 VÖEN: 9900001881
M/h: AZ 03 NABZ 0135010000000002944
S.W.I.F.T.: IBAAZAZ 2X

“Azərbaycan müəllimi” qəzeti redaksiyası
Hesab № AZ80 IBAAZ38060019443164986350
VÖEN: 1300397831

Lisensiya № 022327, İndeks: 0003, Tiraj 6436, Sifariş 2877

Məsul növbəçi: E.Babayev

Uşaq paralimpiyaçıları açığ çempionatda uğurla çıxış ediblər

Respublika Paralimpiya İdman Kompleksində Sumqayıt şəhərinin 70 illik yubileyinə həsr olunmuş üzgüçülük üzrə açıq çempionat keçirilib.

Azərbaycan Milli Paralimpiya Komitəsindən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, çempionatda müxtəlif yaş kateqoriyalarında olan 100-dək idmançı, o cümlədən Uşaq Paralimpiya Komitəsinin üzgüçüləri iştirak ediblər. Turnirdə 2009-2010-cu il təvəllüdü uşaqlar arasında paralimpiyaçı Əli Vəliyev, 2007-2008-ci il təvəllüdlərin yarışında Elnarə Nizami və Əli Səfərizadə 50 metr məsafəyə sərbəst üsulla üzgüçülük yarışlarında birinci olublar. Görmə məhduddiyətli paralimpiyaçı Elxan Qurbanov isə öz yaşdaqları arasında üçüncü yeri tutub. Beləliklə, çempionatda iştirak edən uşaq paralimpiyaçılar 3 qızıl və 1 bürünc medal qazanıblar.

“Dünya məktəbi”ndə keçirilən şahmat turnirinin qalibləri bəlli olub

Xəzər Universitetinin “Dünya məktəbi”ndə şahmat üzrə rapid turniri keçirilib. AZƏRTAC xəbər verir ki, yarışda 30 şahmatçı iştirak edib.

Turnirin rəsmi açılış mərasimində Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin baş məsləhətçisi Salman Əbdülov və “Dünya məktəbi”nin şahmat klubunun rəhbəri, FIDE ustası Elşad Rzayev çıxış edərək idmanın bu növünün ölkəmizdəki inkişafından danışdıblar. Onlar belə turnirlərin şahmatçıların yarış təcürbəsinin zənginləşməsinə əhəmiyyətini qeyd ediblər.

Yeddi turdan ibarət İsvəçrə sistemi üzrə keçirilən rapid turnirində Xəzər Babazadə, Kamal Ağasıyev və Gövhər Beydullayeva ilk üçlükdə qərarlaşıblar. Sonda yarışda fərqlənmiş şahmatçılar təltif olunublar.

Etibarsız sayılır

Azərbaycan Maliyyə İqtisad Kolleci tərəfindən 2007-ci ildə Bağrova (Əhmədova) Könül Cavanşir qızına verilmiş BB-II-051253 nömrəli diploma əlavə qiymət cədvəli itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər F.K. Tağıyev adına 72 nömrəli məktəb-liseyi 2019-cu ildə bitirmiş Vəliyeva Əminə Nəsrəddin qızına verilmiş E-193684 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı 1 nömrəli Tibb Texnikumu tərəfindən 2007-ci ildə Cəlilova İlahə Babasən qızına verilmiş BB-II-051474 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Naxçıvan Özəl Universiteti (indiki Naxçıvan Universiteti) tərəfindən 1998-ci ildə Əsgərova Ülviziyə Kamil qızına verilmiş A-023173 nömrəli bakalavr diplomu və əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 26 nömrəli tam orta məktəbi 2004-cü ildə bitirmiş Hacıyeva Mətanət İbrahim qızına verilmiş B-015741 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 6 nömrəli məktəb-liseyi 2018-ci ildə bitirmiş Əliyərli Süleyman Əli Rəşad oğluna verilmiş E-088081 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Naxçıvan Dövlət Texniki Kolleci tərəfindən 2007-ci ildə Zeynalov Əbülfəz Turab oğluna verilmiş BB-II-102947 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Xaçmaz şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbi 1995-ci ildə bitirmiş Allahverdiyeva (Kərimova) Rəna Ramiz qızına verilmiş 291 nömrəli attestat əvəzi arayıf itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 206 nömrəli tam orta məktəbi 2018-ci ildə bitirmiş Talibov Vüqar Həsənəğa oğluna verilmiş C-165303 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 26 nömrəli tam orta məktəbi 1996-cı ildə bitirmiş Hacıyev Elçin Dilqəm oğluna verilmiş A-110073 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Şəki rayon Aşağı Layışçı kənd tam orta məktəbini 2005-ci ildə bitirmiş Cəlilov Məmməd Balış oğluna verilmiş B-163683 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 165 nömrəli tam orta məktəbin IX sinfini 2010-cu ildə bitirmiş İbrahimova Nərmim Qarəoğlan qızına verilmiş A-966139 nömrəli şahadətnamə və 2018-ci ildə

verilmiş E-139910 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti tərəfindən 2015-ci ildə Ömərov Tural Rasim oğluna verilmiş A-073410 nömrəli bakalavr diplomu və bakalavr diplomuna əlavə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 193 nömrəli tam orta məktəbi 2009-cu ildə bitirmiş Haqverdiyev Məhəmməd Niyazi oğluna verilmiş B-586090 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Oğuz rayonu Xalxal kənd tam orta məktəbini 1988-ci ildə bitirmiş Feyziyev İmran Sadiq oğluna verilmiş A-390292 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Quba şəhər A.Məmmədov adına 2 nömrəli tam orta məktəbi 2005-ci ildə bitirmiş Qonaqova Sona Nazim qızına verilmiş B-170585 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ADNSU-nun nəzdindəki Bakı Neft Energetika Kolleci tərəfindən 2018-ci ildə Şahbazlı Əli Xəmməd oğluna verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 39 nömrəli tam orta məktəbi 2017-ci ildə bitirmiş Abdinov Firudin Mehti oğluna verilmiş E-003160 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı İslam Universiteti tərəfindən 2005-ci ildə Manafov Rəşad Rafiq oğluna verilmiş 0694 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Sumqayıt şəhər 23 nömrəli tam orta məktəbi 2001-ci ildə bitirmiş Həməzəyeva Günəl Şükür qızına verilmiş A-513531 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Qəbələ rayon Böyük Əmili kənd tam orta məktəbinin IX sinfini 1994-cü ildə bitirmiş Umudaliyev Atakişi Ağaşirin oğluna verilmiş 90 nömrəli şahadətnamə əvəzi arayıf itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 114 nömrəli tam orta məktəbi 2016-cı ildə bitirmiş Əhmədov Mirrəhim Mirzə oğluna verilmiş A-508342 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Masallı rayon Musaküçə kənd tam orta məktəbini 2015-ci ildə bitirmiş Şükürov Rza Abdulla oğluna verilmiş A-467408 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kolleci (indiki ADPU-nun nəzdindəki Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kolleci) 2013-cü ildə bitirmiş Sevdimova Kəmələ Şakir qızına verilmiş AA-032071 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 189-190 nömrəli tam orta məktəbi 2015-ci ildə bitirmiş Dadaşov İsa Telman oğluna verilmiş 411462 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 19 nömrəli Orta Texniki Peşə Məktəbi tərəfindən 1985-ci ildə Rüstəmov Rauf Çingiz oğluna verilmiş 598583 nömrəli diplom itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Goranboy rayon Xanqərəvənd kənd tam orta məktəbini 2002-ci ildə bitirmiş Mehtiyev Elnurə Çingizovnaya verilmiş A-623643 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Astara rayon Ərçivan kənd 2 nömrəli tam orta məktəbi 1988-ci ildə bitirmiş Zeynalova (Hüseynova) Fırəngiz Əliğa qızına verilmiş AK-397267 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Astara rayon Bala Şahağac kənd tam orta məktəbinin IX sinfini 1991-ci ildə bitirmiş Məmmədova Nadirə Həsən qızına verilmiş 791706 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında şahadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Bakı şəhər 232 nömrəli tam orta məktəbi 2017-ci ildə bitirmiş Zeynallı Adilə Zeynal qızına verilmiş C-005786 nömrəli ümumi orta təhsil haqqında attestat və 2019-cu ildə verilmiş E-208333 nömrəli tam orta təhsil haqqında attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Lənkəran rayon Aşağı Nüvədi qəsəbə tam orta məktəbini 1989-cu ildə bitirmiş Seyfullayeva Salehə Ağaxan qızına verilmiş A-587838 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Lənkəran rayon İstisu qəsəbə tam orta məktəbinin IX sinfini 2002-ci ildə bitirmiş Əliyev Emin Fəxrəddin oğluna verilmiş B-518200 nömrəli şahadətnamə itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Lənkəran rayon Girdəni kənd tam orta məktəbini 1999-cu ildə bitirmiş Fətəyev Ehtiram Kamal oğluna verilmiş A-350085 nömrəli attestat itdiyi üçün etibarsız sayılır.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun kollektivi pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Əməkdar müəllim

RƏFİQƏ MUSTAFAYEVANIN

vəfatından kədərləndiyini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Bakı Slavyan Universitetinin rektoru, Həmkarlar İttifaqı Komitəsi və professor-müəllim heyəti BSU-nin inzibati və təsərrüfat işləri üzrə prorektoru

ƏBÜLFƏZ NAĞİYEVİN

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Gülər Mehdiyeva, Rəhilə Musayeva, Sülihiyyə Əliyeva və Nisə Abdullayeva Ağsu şəhər 3 nömrəli tam orta məktəbin direktoru Leyla Rüstəmzadəyə anası

ŞURƏ XANIMIN

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

"Zamanın anası belə oğul yetirməyib"

Dünyanın qədim elm və mədəniyyət mərkəzlərindən olan Bağdadda bir qəbirin üstündə belə bir yazı oxuyuruq: "Dinin və xalqın köməyi, elm aləminin şahı. Zamanın anası belə oğul yetirməyib".

Bu qəbir Azərbaycanın görkəmli oğlu, filosof, astronom, riyaziyyatçı və böyük elm sahələrinin ensiklopedik bilicisi Məhəmməd İbn Həsən Nəsirəddin Tusiyə məxsusdur. Tusinin vəfatından 700 ildən bir qədər çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, o, bu gün də bizim müasirimizdir.

Məhəmməd Nəsirəddin Tusi 1201-ci il fevral ayının 17-də Azərbaycanın qədim şəhəri Həmədanda dünyaya gəlib. Tusi barədə bir çox elm nümayəndələri silsilə kitablar yazsalar da, biz bu yazıda çox qısa bəhs etməklə onun xələfi olan Uluq bəyin tədqiqat oxşarlığına nəzər salmağı lazım bildik.

Məhəmməd İbn Həsən ilk təhsilini atasından alır. Daha sonra o, İbn Sina və Bəhməyarın davamçıları ilə əlaqə yaradıb və təhsilinin mükəmməliyini başa çatdırır.

Tusinin zəkəsindən xəbər tutan Kuhistan başçısı Nəsirəddin Məh-təşəm onu sarayına qonaq çağırır və xahiş edir ki, əxlaq barədə bir kitab yazsın. Tusi 34 yaşında olarkən ona dünya şöhrəti gətirən "Əx-laqi Nasir" əsərini tamamlayır.

12 il sürgün həyatı

Əsər hökmdarın xoşuna gəlmir və Tusi Əlamut qalasına sürgün edilir. O, bu sürgündə 12 il dözülməz şəraitdə yaşayır. Buna baxmayaraq sürgündə iken "Şərhül-İşarət" əsərini yazır.

1253-cü ildə Çingiz xanın nəvəsi Hülakü xan Əlamut qalasını tutur. Tusi və digər alimləri məh-busluqdan azad edir. Hülakü xan öz dövlətinə mərkəz olaraq ilk dəfə Marağanı, sonra Təbrizi seçir. Ölkənin idarə olunmasında Hülakü xana Tusi dəyərli məsləhətlər verir. Məhz belə bir vaxtda ölkənin mərkəzi yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi 1260-cı ildən Azərbaycan ərazisində olur.

İsti münasibətdən istifadə edən

Dahilərin həyatından

Tacəddin VAHİDOV,
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji
Universitetinin dosenti

Azərbaycanda elm tarixi çox-çox qədimlərə gedir çıxır. Hələ bizim eradan əvvəl Azərbaycanda çox sevilən və yayılan "Avesta" idi. "Avesta" həm fəlsəfi, həm də dini abidə hesab edilirdi və buna görə də bir çox ölkələrdə gəniş yayılıb.

Tarixi mənbələrdən məlum olur ki, "Avesta"-nın əsasında atəşpərəstlik durur. Atəşpərəstliyin nümunələri indiyə kimi Azərbaycanda mövcuddur. Suraxanıda Atəşgah, Qobustanda "Yanar dağ", "Qayaüstü" təsvirlər bunun parlaq nümunəsidir. Erkən orta əsr çağlarında Azərbaycanda Midiyanın süqutundan sonra Aran-Alban dövləti qurulur. Hələ eramızın beşinci əsrində Azərbaycanda 52 hərfdən ibarət alban əlifbası yaranır.

Orxon-Yenisey kitabələrindən başlayan Azərbaycandakı mədəni inkişaf dünyanın heç bir ölkəsində bu sürətlə baş vermirdi.

hesablamalar aparır, göy cisimlərinin hərəkətini, cihazlar hərəkətini müşahidə etmək məqsədilə cihazlar düzəldir və başqa elm mərkəzlərindən yaratdığı Rəsədxana üçün cihazlar alır. Rəsədxana 1420-ci ildə tikilməyə başlayıb, 1428-1429-cu illərdə istifadəyə verilib.

Onun ulduz kataloqu

Həmin vaxtlar Uluq bəyin apardığı müşahidələr, ona ulduz kataloqu tərtib etməyə imkan yaradır. Onun yaratdığı ulduz kataloqu uzun müddət dünya astronomların əlində ən mötəbər kataloq kimi tanınmışdır.

Uluq bəyin tərtib etdiyi ulduz cədvəli 5 hissəli iki astronomik kitabda nəşr edilmişdir.

Bu kitablar bir neçə dilə tərcümə edilməklə London, Paris, Fro-lensiya, Cenevrə və b. şəhərlərin elm muzeylərində saxlanılır.

Uluq bəyin cədvəlləri o qədər heyranedicidir ki, bir sıra alimlər ona şübhə ilə baxır, onun bir insan zəkasının məhsulu olduğuna inanmırdılar.

Rus alimi şübhələrə son qoyub

Bütün bu şübhələrə rus alimi Vyatkin 1908-ci ildə son qoydu. Vyatkin arxivləri nəzərdən keçirərək, bir təpədə qazıntı işləri apardı. Bu iş xeyli vaxt çəkdi. Vyatkin rəsədxananın qalıqlarını və bir sıra astronomik müşahidə üçün olan cihazlara getmək arzusu ilə yaşayırdı.

Uluq bəyin həyatının son vaxtları çox faciəli olub, belə ki, aqressiv din xadimləri və bir sıra gözü-götürməzlər onun Məkkəyə getməsinə qadağa qoyublar.

Elm tarixinə öz əməlləri ilə şöhrətli adını yazdırmış Uluq bəy 1449-cu ilin oktyabr ayının 27-də ömrünü sona çatdırır.

Dahi Nizami belələri üçün demişdi:

*Qızıl udsa da qara torpaqlar,
Yenə öz qiymətin özündə saxlar.*

Elm sənətinin kralı və elm fədaisi

Nəsirəddin Tusi və Uluq bəyin tədqiqat oxşarlığı

Tusi Marağa ərazisində rəsədxana tikilməsinin faydalı olacağını xana bildirir və bu rəsədxananın tikilməsinə icazə verməyi - kömək göstərməyi ondan xahiş edir. Tusi Hülakü xana bildirir ki, ölkənin daxili həyatı bir çox hallarda xarici mühtdə baş verən hadisələrdən asılı olur. O, bildirdi ki, kiçik şeyləri və hadisələri nəzərə almaq bir çox hallarda fəlakətə gətirir. Məsələn, qüçlülük çox kiçikdir, ancaq o, partlayışa, odlu silahların atəşinə səbəb olur. Dəmiç çox kiçikdir, birləşib yağış və sellər yaradır. Bu sellər kəndləri və şəhərləri su altında qoyur.

Tusinin xahişi ilə rəsədxana açılır

Nəhayət, tikintisi 1258-ci ildə başlayan rəsədxana 1259-cu ildə Tusinin başçılığı ilə Marağada açılır. Tusinin köməyi ilə Şərqi ölkələrindən - Hələb, Bağdad, Dəməşq və Misirdən kitablar gətirilir. Rəsədxana ərazisində zəngin bir kitabxana yaradılır. Bəzi mənbələrə görə, bu kitabxanada 400000 əlyazması olub, həmin dövrdə kitab nəşr etmə olmadığından elmi fikirlər əlyazma şəklində saxlanılırdı. Bu əlyazmalar indi də Leypsiç, London, Leninqrad, Moskva, İsveçrə və bir sıra ölkələrin yazı muzeylərində saxlanılır. Azərbaycan əlyazmaları fondunda Tusinin "Zic Elxani", "Təhriri Öqlidisi" və başqa əsərlərindən nümunələr qorunur.

Elmi əsərləri

Əldən-ələ gəzən "Əxlaqi Nasir" əsəri ilə yanaşı, Tusinin elmi

əsərləri də bu gün elmi ictimaiyyətin köməyinə gəlir. Tusinin "Zic Elxani" əsərində hələ XIII əsrdə 256 şəhərin coğrafi koordinatları verilir. Təsədüfi deyildir ki, dünya səyahətçisi Kolumbun müəllimi Toskanellinin bu cədvəldən istifadə etməsi barədə qeydlər elm tarixində əks etdirilib. Səyyahlar bu cədvəldən istifadə etməklə Amerika qitəsini daha asanlıqla kəşf ediblər.

"Əxlaqi Nasiri" əsəri ilə yanaşı, Tusinin elmi əsərləri də bu gün elmi ictimaiyyətin köməyinə gəlir. Tusinin "Zic Elxani" əsərində hələ XIII əsrdə 256 şəhərin coğrafi koordinatları verilir. Təsədüfi deyildir ki, dünya səyahətçisi Kolumbun müəllimi Toskanellinin bu cədvəldən istifadə etməsi barədə qeydlər elm tarixində əks etdirilib. Səyyahlar bu cədvəldən istifadə etməklə Amerika qitəsini daha asanlıqla kəşf ediblər.

"Zic Elxani" əsərində təqvimlər, Ay və Günəşin tutulması, tutulma vaxtı, tutulmanın əhatə etdiyi ərazilər verilib. Burada ulduzların ekliptik koordinatları, presesiya hadisəsi əsaslandırılır. Bir faktı qeyd edək ki, Pekin və Səmərqənd rəsədxanalarında fəaliyyət göstərən alimlər, hətta Nikolay Kopernik də Tusinin müəyyən etdiyi presesiyanın qiymətindən istifadə ediblər. Tusinin "Təhriri Öqlidisi" əsəri əsasən həndəsəyə aiddir. Onun riyaziyyata aid "Şəklül-Qita", "Həsablama məcmusu" adlı əsərləri dünya riyaziyyat aləminin diqqətindən kənarda qalmamışdır. Belə ki, 1963-cü ildə Moskvada nəşr olunmuş "Tarixi riyazi tədqiqatlar" əsərinin XV buraxılışında N.Tusinin "Həsablama məcmusu" əsərindən bir hissə - XI bölmənin tərcüməsi verilib.

Tusinin "Təhrir əl-Məcəsti" və

"Təfkireyi Nəsiriyə" əsərləri planetlərin hərəkətinə həsr edilib.

Tusi təbiətdə maddənin və hərəkətin saxlanılmasına dair ilk fikir söyləyənlərdəndir. O, 1274-cü ilin iyun ayının 25-də 73 yaşında vəfat edib.

Azərbaycanda Tusi həmişə diqqət mərkəzində saxlanılır, elmi ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Onun haqqında 30-a qədər kitab yazılıb. 14 sanballı

əsrin müəllifi Tusinin əcdadları indi Naxçıvanda-Ordubadda yaşayırlar. Şamaxı ərazisində Pirquluda inşa edilmiş Astrofizika rəsədxanası Tusinin adını daşıyır. Bu rəsədxana dünya rəsədxanaları arasında layiqli yerini tutub. Tədqiqat teleskopunun Almaniyadan gətirilmiş 2 metrlik linzası buna sübutdur.

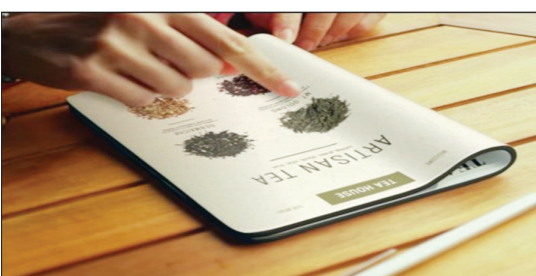
Arzu ediləndir ki, ali məktəb tələbələri və orta məktəb şagirdlərinin bu elm ocağına ekskursiyası mütemadi təşkil edilsin.

Tusinin elmi nəticələri bir sıra tədqiqatçılar, xüsusən onun elmi xələfi sayılan Uluq bəy tərəfindən davam etdirilib.

Uluq bəy Timur

Elm və mədəniyyətin Tusidən tutmuş Uluq bəy Timura qədər Azərbaycan və müsəlman ölkələrindəki vəziyyətinə ekskurs edək.

Elektron kağız üçün ilk printer təqdim olunub

ABŞ-in "E Ink Holdings" şirkəti rəqəmli displeylərdə çoxdəfəli çap üçün "JustPrintIt" texnologiyasını təqdim edib. Xüsusi printer üçün kağız qismində elektron mürekkəb texnologiyasına əsaslanan displey-

lər istifadə olunacaq. "ePaper" elektron kağızı bank kartı ölçüsündə yığcam rəqəmli displey formasındadır. "JustPrintIt" texnologiyasını dəstəkləyən xüsusi printerin köməyi ilə müxtəlif təsvirləri bu elektron kağızda dəfələrlə çap etmək olar. Belə daşıyıcının xidmət müddəti təxminən 1000 çap təşkil edir.

www.4pda.ru saytının verdiyi xəbərə görə, rəqəmli yazıya müdaxilə qeyri-mümkündür. Yalnız firma avadanlığının köməyiylə təsviri yeniləmək mümkündür, çünki belə displeylərdə elektron komponent və ya program təminatı yoxdur.

Printer avqustun 28-də "Touch Taiwan" texnologiyası sərəşində təqdim edilib.

İlk "kosmik dicey" Beynəlxalq Kosmik Stansiyada konsert verib

İtalyan astronomları üçün kosmosa uçuş həmişə gündəlik işlə və elmi araşdırmalarla bağlı olmur. Onlardan biri Beynəlxalq Kosmik Stansiyaya ziyarət edərkən, dicey pultunun köməyiylə orbital həyatı gö-

zəlləşdirməyin orijinal üsulunu tapıb.

www.4pda.ru saytının məlumatına görə, Luka Parmitano Beynəlxalq Kosmik Stansiyada öz dicey pultundan istifadə edərək, konsert verib. Maraqlı çıxış Yer kürəsinə onlayn translyasiya edilib. Onu ilk olaraq, İbizada "BigCityBeats World Club Dome Cruise Edition" elektron musiqi festivalının keçirilən krüz gəmisinin sənişinləri qiymətləndiriblər.

Kosmik stansiyaya artıq ikinci dəfə ziyarət edən astronom konsert zamanı çəkisizlik şəraitindən yararlanıb. Bu, Parmitanonun əsas peşəsi olmasa da, o, ilk "kosmik dicey" kimi tarixə düşüb.